

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ І ПРАВА**

**PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF
ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 1
Part 1**

**1 червня 2020 р.
June 1, 2020**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ І ПРАВА**

**PROBLEMS AND PROSPECTS OF
DEVELOPMENT OF ECONOMICS, FINANCE,
ACCOUNTING AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 1
Part 1**

**1 червня 2020 р.
June 1, 2020**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку і права:
збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава,
1 червня 2020 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 1. 73 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку і права» з:

Белорусский государственный технологический университет

Вінницький національний аграрний університет

Вінницький фінансово-економічний університет

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ВСП Київський індустріальний коледж КНУБА

Гродненский государственный аграрный университет

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ДВНЗ «Київський національний економічний Університет імені Вадима Гетьмана»

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Донецький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Запорізький національний університет

Київський національний торговельно-економічний університет

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Львівський національний університет імені Івана Франка

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Національний університет «Острозька академія»

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

НТУ «Дніпровська політехніка»

Одеський національний економічний університет

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом

Сумський будівельний коледж

**Сумський національний аграрний університет
Тернопільський національний економічний університет
Український державний університет залізничного транспорту
Університет державної фіскальної служби України
Університет митної справи та фінансів
Харківський навчально-науковий інститут державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харківський університет будівництва та архітектури
Херсонський національний технічний університет
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили**

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку та права.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; економіки сільського господарства і АПК; економіки торгівлі та послуг; економіки промисловості; розвитку продуктивних сил і регіональної економіки; інновацій та інвестиційної діяльності; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; маркетингу; менеджменту; логістики та транспорту; історії та теорії держави та права, філософії права; цивільного права та процесу, сімейного права, житлового права, міжнародного приватного права; господарського права та процесу; трудового права та права соціального забезпечення; екологічного, земельного та аграрного права; адміністративного права та процесу, фінансового права, інформаційного права; кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА SECTION 1. TOURISM AND HOTEL-RESTAURANT BUSINESS	8
<i>Табенська О. І.</i> СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ – ОСНОВНА АДАПТИВНА СТРАТЕГІЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
<i>Чиж Т. Г., Матейко Е. А.</i> ТЕНДЕНЦІЙ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА.....	10
СЕКЦІЯ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ SECTION 2. ACCOUNTING, ANALYSIS, AND AUDIT	12
<i>Горєва А. С.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	12
<i>Дадак В. В., Шот А. П.</i> ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ОБЛІКУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	14
<i>Карнік Н. І.</i> ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	16
<i>Липовий П. С.</i> ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	18
<i>Любимов М. О.</i> ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.....	20
<i>Ткаченко Н. С., Ганцева А. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	21
СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ SECTION 3. ECONOMICS OF TRADE AND SERVICES	24
<i>Сташко І. В.</i> ВИЖИВАННЯ РЕСТОРАНІВ В УКРАЇНІ ВІД ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.....	24

СЕКЦІЯ 4 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ SECTION 4. FINANCE, BANKING, INSURANCE	27
<i>Батенчук М.-С. Ю.</i> ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЗА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	27
<i>Глухова В. І., Марценковська Л. М.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	29
<i>Гриценко О. О., Кривицька О. Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	30
<i>Гриценко О. О., Кривицька О. Р.</i> БАНКІВСЬКЕ СТРАХУВАННЯ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	32
<i>Житар М. О., Овдієнко О. В.</i> ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	33
<i>Забалдіна Л. А.</i> ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ	35
<i>Лямченко Я. С.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ BERS В УКРАЇНІ	37
<i>Огурицов Д. О.</i> ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ	38
<i>Петрикiва О. С., Кроль М. Т.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ БАНКУ	43
<i>Стець Л. Г.</i> НАСЛІДКИ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	44
<i>Тройнікова О. М.</i> УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ В УКРАЇНІ.....	46
СЕКЦІЯ 5. ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ SECTION 5. LOGISTICS AND TRANSPORT	47

Кідиба І. І.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН
ПРИ УПРАВЛІННІ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАННЯ 47

Лопатін А. О.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР ПОСТАЧАЛЬНИКА ПРИ
ВИКОРИСТАННІ КРИТЕРІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА ЛАНЦЮГАМИ
ПОСТАВОК..... 49

**СЕКЦІЯ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА
SECTION 6. CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW,
CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS 51**

Баженова А. С.

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 51

Гіденко Є. С., Звєгінцева А. М.

СМЕРТНА КАРА 53

Горобченко К. В.

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД ДОКУМЕНТІВ СЕРЕД ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ОПОДАТКУВАННЯ..... 55

Гриців О. М.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ..... 57

Кравець Т. Є.

ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК У ВИПРАВНИХ
КОЛОНІЯХ В УКРАЇНІ..... 59

Лабик А. Р.

ЗАВДАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ
РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ 61

Левицька С. І.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕНОСТІ СТАТУСУ ТА ПРЕДМЕТУ ВІДАННЯ
ДЕТЕКТИВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 63

Мамчур М. І. ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ	65
Савчук М. В., Омельчук Л. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ АДВОКАТА В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ	67
Сингаївська М. В. СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ ЗАСАДИ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	69
Яцен Н. Г. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	71

Табенська О. І.

канд. екон. наук,
старший викладач кафедри менеджменту ЗЕД,
готельно-ресторанної справи та туризму,
Вінницький національний аграрний університет

СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ – ОСНОВНА АДАПТИВНА СТРАТЕГІЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Аналізуючи розвиток туристичної сфери в умовах пандемії, здобуємо новий досвід, визначаємо ризики та механізми ефективного функціонування галузі в умовах, які вимагають відповідальності, суворого дотримання норм та правил карантину, креативності у створенні туристичного продукту, забезпечення належного фінансування, створення та впровадження інноваційних проектів в життя. Погоджуємося з думкою експертів, що на сучасному етапі необхідна потужна трансформація галузі туризму, особливу увагу варто звернути на створення переваг для розвитку внутрішнього туризму.

З поширенням коронавірусу туристична індустрія постала перед кризою, яка може виявитися найгіршою в історії. Туризм давав близько десятої частини у рості глобальної економіки. Останніми роками галузь називали навіть її глобальним драйвером. Адже вона розвивалася значно швидше, ніж світова економіка загалом.

На 2020 рік прогнози були оптимістичними. За два місяці вони стали тотально негативними. Очікується, що попит на подорожі у 2020 році скоротиться на 5% у Північній Америці, на 10% у Європі та на 25% – у решті світу. За даними Світової ради з питань подорожей, туристична індустрія надає 300 мільйонів робочих місць. Там вважають, що через пандемію коронавірусу є ризик втратити до 50 млн робочих місць [1, с. 1].

Сучасна практика ведення бізнесу доводить, що економічний розвиток господарюючих суб'єктів можливий лише на основі пошуку шляхів пристосування та адаптації до зовнішнього середовища, яке якісно та швидко змінюється. Світовий досвід свідчить, що здатність генерувати і впроваджувати стратегічні зміни є найважливішим фактором ефективного функціонування та стабільного розвитку підприємств.

В умовах динамічного зовнішнього середовища для підтримки стійкої конкурентної переваги перед підприємствами постає необхідність стійкого розвитку, основою якого виступають стратегічні зміни. Стратегічні зміни в залежності від часового критерію ефективності можуть спрямовуватись на підтримку адаптивного функціонування (короткостроковий аспект), безпосередньо розвиток (середньостроковий аспект) та своєчасну трансформацію підприємства або ефективний вихід з бізнесу (довгостроковий аспект) [2, с. 85 – 88].

Планування інноваційної діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу та туризму і прогнозування їх розвитку в межах загальної стратегії охоплює наступні етапи: аналіз вимог зовнішнього середовища і закономірностей внутрішнього

середовища, визначення загальної стратегії функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу та туризму, визначення інноваційних можливостей, формування стратегічних інноваційних завдань, розробка концепції інноваційної стратегії, та бізнес-планів і програм інноваційної діяльності та реалізація інноваційних проектів [3, с. 201 – 205].

Розподіл стратегій адаптації на види відповідає, перш за все, виділеним класифікаційним ознакам адаптивності (пасивна/активна). Такі стратегії реалізуються за рахунок інновацій, стратегічних компетенцій та знань. Стратегії активного впливу на зовнішнє середовище (горизонтальна інтеграція, вертикальна інтеграція, концентрична та конгломератна диверсифікація) реалізуються через різноманітні форми об'єднань, приєднань та угод [4, с. 255 – 259].

Оскільки навіть найточніші та найбільш науково обґрунтовані методи програмування ризику не дають абсолютно точного результату, в практиці реалізації інвестиційних проектів застосовують окремі методи мінімізації ризиків. Найбільш загальним методом мінімізації інвестиційного ризику є диверсифікація діяльності підприємства.

Диверсифікація діяльності означає, що підприємство не концентрується лише на одному виді діяльності, а здійснює декілька з них, причому бажано у різних сферах, що не пов'язані між собою. У випадку отримання збитків по одному напрямку діяльності диверсифіковане підприємство може «перекрити» його величину за рахунок прибутків від інших напрямків своєї діяльності, і таким чином в загальному підсумку отримати позитивний фінансовий результат [5, с. 161 – 165].

Диверсифікація дає змогу підприємствам «триматися на плаву» при складній економічній кон'юнктурі за рахунок випуску широкого асортименту продукції і послуг: збитки від нерентабельних виробів перекриваються прибутком від інших видів продукції. Вважається, що диверсифікація забезпечує: ресурсні конкурентні переваги, технологічні конкурентні переваги, інноваційні конкурентні переваги, партнерські конкурентні переваги. Цей процес торкається насамперед переходу до нових технологій, ринків і галузей, до яких раніше підприємство не мало ніякого відношення; крім того, сама продукція (послуги) підприємства повинна бути також абсолютно новою, і завжди передбачаються нові фінансові інвестиції [6, с. 14 – 22].

Розвиток принципово нових для підприємства у маркетинговому чи/та технологічному аспекті не пов'язаних (не споріднених) з основним виробництвом галузей або видів діяльності варто розглядати як конгломератну або нетрадиційну диверсифікацію. Маркетингова диверсифікація передбачає, насамперед, розширення постачальницьких і збутових можливостей підприємства. Освоєння ринків в інших географічних зонах лежить в основі ринкової диверсифікації.

Диверсифікація методів та каналів збуту пов'язана зі створенням власної торговельної мережі підприємства, розширення маркетингових важелів просування й вибором оптимальних каналів реалізації своєї продукції та послуг, організацією після продажного обслуговування, зокрема, доставкою продукції [7, с. 121 – 125].

Отже, стратегія диверсифікації – основна адаптивна стратегія для підприємства, яку необхідно досліджувати і впроваджувати. Як свідчать наукові дослідження, диверсифікація забезпечує: ресурсні конкурентні переваги, технологічні конкурентні переваги, інноваційні конкурентні переваги, партнерські конкурентні переваги та інші, що дає змогу зменшити ризики під час кризових ситуацій.

Список літератури

1. Зануда А. Коронавірус: скільки втрачає туризм. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285>.
2. Гусєва О.Ю. Розвиток підприємництва і стратегічні зміни: сутність, принципи. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 6. С. 85 – 88. (Серія: Економіка та управління підприємствами).
3. Бурій С. А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризм. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5. т. 2. С. 201 – 205. (Серія: Економічні науки).
4. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
5. Гулько Л. В. Інвестиційний аналіз: навчальний посібник. Львів: Новий світ, 2011. С. 161 – 165.
6. Гудзь О. Є. Управління диверсифікацією діяльності підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 1 (11). С. 14 – 22.
7. Дмитренко О. М. Види стратегії диверсифікації та особливості її реалізації в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2010. № 2. С. 121 – 125.

УДК 330.3

Чиж Т. Г.
студентка,

Белорусский государственный технологический университет,

Матейко Е. А.
студентка,

Белорусский государственный технологический университет

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА

Туризм является одной из наиболее доходных и постоянно растущих отраслей мировой экономики, о чем свидетельствуют показатели Всемирного барометра по туризму UNWTO [1]. Число международных туристских прибытий в 2017 году возросло на 7% и составило 1 322 млн. человек. С 2010 года это самый высокий результат. Прогнозируется, что в 2020 году увеличение сохранится на уровне 4 – 5%. В Республике Беларусь прямой вклад сферы туризма и гостеприимства в ВВП в 2017 году составил 2,2 млрд. бел. руб. (2,0% ВВП), общий вклад – 6,8 млрд. бел. руб. (6,2% ВВП). Рост данного показателя прогнозируется к 2028 г. на уровне 6,2% [2].

Развитие сферы туризма и гостеприимства во многих странах мира во временной прогрессии соответственно росту форм, масштабов и качества общественных потребностей оказывает влияние на рынок труда, расширение предпринимательской активности, а также перераспределение общественных благ, изменение направленности инвестиционных поступлений, стимулирование и появление новых нестандартных технологий, управленческих решений и формирование новых потребностей человека [3, с. 36].

Одна из главных особенностей развития туризма – неравномерное распределение международных туристских потоков в разных регионах и странах. Туристские потоки сконцентрированы в нескольких регионах земного шара, их движение имеет в основном интравегиональный характер. В основном туристские потоки концентрируются в Европе и Азии. В то же время увеличивается роль стран Нового Света в туристских обменах. В настоящее время наблюдаются такие пропорции: массовые или групповые туристы составляют 20 – 30 % от общего числа туристов; остальные 70 – 80 % – индивидуальные туристы, путешествующие в близлежащие

страны. Это соотношение в последние годы меняется в пользу массового туризма, причины чего следующие: уменьшение числа последовательных дней отпуска и, в то же время, увеличение частоты отпусков; низкая цена авиаперевозок; увеличение числа чартеров; повышенная заинтересованность туроператоров в массовом туризме; поиск новых направлений, имеющих большие преимущества; увеличение числа рабочих мест в массовом туризме; увеличение числа туристов, путешествующих на автобусах.

На мировом туристском рынке заметно выделяется Европейский регион на долю которого в 2011 году приходится 51,3% всех международных туристских прибытий. В данном регионе на протяжении ряда лет лидерами, как по числу международных туристских прибытий, так и по доходам от туризма являются Франция и Испания, на долю которых приходится более 27% международных прибытий и порядка 25% доходов. Третью позицию занимает Италия (9,2% и 9,3% соответственно). В целом за анализируемый период в Европейском регионе международные туристские прибытия выросли на 6,2%, а доходы от международного туризма на 5,2%. Наглядно продемонстрируем долю международных прибытий в рамках въездного туризма от основных туристских направлений Европейского региона на рис. 1 [4].

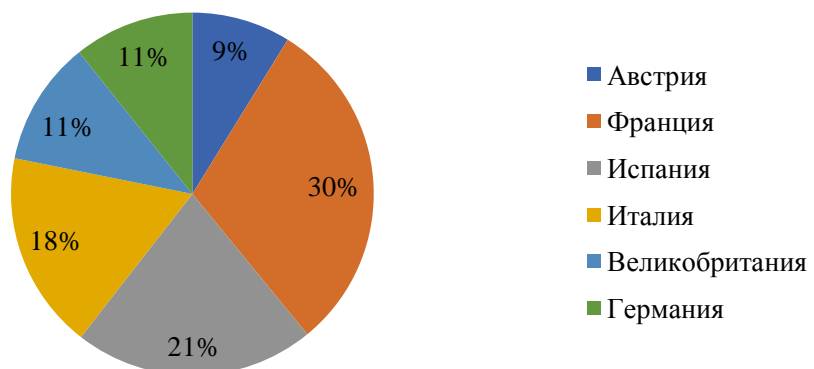

Рис. 1. Основные европейские туристские прибытия, %

Подводя итог, отметим, что существующие экономические, политические и социальные процессы, произошедшие в мире в конце двадцатого века, изменили общество, которое стало более мобильным и демократическим в различных отношениях. Туризм в этих условиях стал массовым, рассчитанным на самый разный контингент. Наибольших достижений индустрия туризма достигла в последние десятилетия в связи с увеличением количества международных туристов в 4 раза, и ростом приносимых им валютных доходов в 25 раз. Вклад туристской индустрии в экономику страны и его влияния на социальную составляющую жизнедеятельности населения страны требует системного и научного подхода к изучению такого сложного явления как «международный туризм».

Список литературы

1. World Tourism Barometer. URL: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom18_01_january_excerpt_hr.pdf.
2. Travel and tourism economic impact 2018 Belarus. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2018/belarus2018.pdf>.
3. Калінеску Т. Соціально-економічний феномен розвитку туризму. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2 (49). С. 34 – 40.
4. Александрова А. Ю. Международный туризм. М.: КноРус, 2010. 464 с.

Горєва А. С.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Світ навколо нас стрімко змінюється, постійно прискорюючись і набираючи темпи. Зараз у світі відбувається чергова промислова революція – розвиток цифрової економіки, для якої характерно бурхливий розвиток інформаційних технологій та глобалізаційні перетворення. Цифрові технології, що з'явилися протягом останнього десятиліття, допомагають знайти джерела підвищення ефективності та можливості стрімкого конкурентного розвитку підприємств. Водночас, вони вимагають змінити існуючі моделі управління, переформатувати комунікації, технології та організаційну структуру підприємств на основі нових цінностей, пріоритетів та орієнтирів. Не винятком є внутрішній аудит, який зазнає серйозних, якщо не сказати, революційних змін під впливом інноваційного технологічного зростання і розвитку. Адже внутрішній аудит знаходиться під безпосереднім впливом еволюції операційної діяльності, розвитку бізнес-циклу і загальної цифровізації бізнес-процесів.

Слід зазначити, що тема внутрішнього аудиту в умовах цифрової трансформації сьогодні все більше і більше набуває актуальності. Вона є предметом численних дискусій, досліджень, обговорень як в професійному співтоваристві, так і академічному середовищі на міжнародному рівні.

На сучасному етапі переважна кількість служб внутрішнього аудиту знаходиться на початковій стадії інтеграції «спектра автоматизації» в повсякденну робочу діяльність, яка характеризується застосуванням інструментів аналізу даних без їх взаємодії з високоінтелектуальними технологіями. Але в умовах цифрової економіки перед службами внутрішнього аудиту, відкриваються можливості, які є потужним імпульсом їх динамічного розвитку та переходу на якісно новий рівень. Машинне навчання та штучний інтелект, вже почали підтримувати або відповідати за прийняття певних рішень, а не просто замінювати людську працю, як це колись зробила автоматизація. Цей фактор створює як нові можливості, так і нові ризики, внаслідок чого виникає потреба в зовсім інших механізмах контролю. Враховуючи це, служба внутрішнього аудиту повинна володіти гнучкістю, щоб вміти швидко адаптуватися і йти в ногу з розвитком цифрових технологій, і знаннями та навичками, щоб надавати консультаційну підтримку бізнесу і проводити аудит стратегічних ризиків у цих нових обставинах [3].

Виконавчий директор Deloitte Кеті Енгельберт, стверджує, що в наступні п'ять або шість років професії бухгалтера та аудитора зміняться більше, ніж в останні 30 років. Які зміни, тенденції очікують в професії внутрішнього аудиту, в організації та методикі внутрішнього аудиту?

По-перше, цифрове перетворення у суспільстві змінює традиційний підхід до аудиту, який включає три етапи аудиту (планування, виконання та звітність), поступово зникає і починає переходити до нового аудиту. Методологія, якого

має назву «Agile Audit». Цей новий підхід до аудиту полягає в тому, щоб розділити весь проект аудиту на окремі завдання, орієнтовані на результати, і виконати відповідні завдання та процедури при першій же можливості. В результаті, прийнявши цю нову методологію, внутрішні аудитори можуть успішно налагодити швидкий і частий зв'язок із зацікавленими сторонами, тим самим сприяючи постійному покращенню бізнесу.

По-друге, технологіями сьогоdnішнього дня у внутрішньому аудиті є: програмне забезпечення для цілей управління внутрішнім аудитом (IA management software), аналіз великих масивів даних (data mining), безперервний аудит (continuous auditing). Вони впроваджені ще не у всіх підрозділах внутрішнього аудиту, а на зміну вже йдуть технології найближчого майбутнього: роботизація рутинних операцій у внутрішньому аудиті (наприклад, перевірка договорів, тестування автоматичних контролів ІС, контроль виконання планів коригувальних заходів і ін.), штучний інтелект (аналіз інформації та формулювання висновків). Цінність цифрових технологій полягає у тому, що завдяки ним існуючі працівники можуть ефективніше працювати на успіх бізнесу з трьох причин: автоматизація процесів, які раніше були надто складними для технологій попереднього покоління; визначення тенденцій у статистичних даних, які дозволяють підвищити ефективність бізнесу; прогнозні дані, що підвищують якість рішень, які приймаються людьми [1].

По-третє, відповідно до недавнього опитування, проведеної організацією Institute of Internal Auditors, серед керівників служб внутрішнього аудиту, співвідношення часу, що приділяється внутрішнім аудитом різним категоріям ризиків таке: операційні ризики – 30%, комплайенс – 30%, фінансові – 20%, ІС/ІТ – 20%. Але в самому найближчому майбутньому картина, на думку респондентів, зміниться, і розподіл буде виглядати так: операційні ризики – 25%, комплайенс – 30%, ІС/ІТ – 30%, стратегічні – 15%. Фінансові ризики йдуть з «групи лідерів», а на лідируючі позиції виходять ризики, пов'язані з ІС/ІТ, оскільки цифрові технології породжують нові ризики пов'язані з безпекою та схоронністю даних, кібербезпекою [1].

По-четверте, змінюються функції внутрішнього аудиту, змінюються технології, використовувані у внутрішньому аудиті, і відповідним чином змінюється попит на знання і навички внутрішніх аудиторів. Швидко зростає попит на аналітичне та критичне мислення, навички переконання і вирішення конфліктів, навички роботи з великими масивами даних, використання додатків штучного інтелекту, знання в області ІС/ІТ, кібербезпеки. При цьому у внутрішньому аудиті залишається стабільно високим попит на комунікативні навички, знання галузі та бізнесу.

Таким чином, під впливом технологічних та інформаційних зрушень, спричинених цифровізацією економіки всіх бізнес-процесів серйозних змін зазнає сфера внутрішнього аудиту. Перед внутрішніми аудиторами сьогодні постають нові завдання, для вирішення яких потрібні нові підходи та інструменти, вже дещо інші компетенції. Щоб адаптуватися до нових умов, служби внутрішнього аудиту необхідно переглянути свою методологію, змістивши фокус в бік більш оперативного, безперервного аудиту або аудиту в режимі реального часу, а також інвестувати в навчання та здобуття необхідних навичок фахівців з аудиту. Все це дозволить компанії підвищити якість і результативність внутрішнього аудиту з метою покращення ефективності прийняття рішень зацікавленими особами по управлінню ризиками та залишатися конкурентоспроможним в умовах мінливих викликів.

Список літератури

1. Сонин А. Тренды в развитии внутреннего аудита. *Терра Докс Инвест*: [сайт]. URL: <https://terradocsinvest.ru/industry/z969382>.

2. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. С. 4 – 12.
3. Дослідження сучасного стану професії внутрішнього аудитора за 2018 рік. *Рух з інноваційною швидкістю Високотехнологічна служба внутрішнього аудиту: ключовий інструментарій і кадрова стратегія*: [сайт]. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk.html>.
4. Исследование современного состояния профессии внутреннего аудитора за 2019 год. *Повышая роль внутреннего аудита: готовность к цифровой трансформации*: [сайт]. URL: <https://www.pwc.ru/ru/riskassurance/publications/assets/pwc-state-of-the-internal-audit-profession.pdf>.
5. Колос І. В., Радіонова Н. Й. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1 (25). С. 126 – 140.

УДК 657.6

Дадак В. В.

здобувач вищої освіти групи УФО-31с,
Львівського національного університету імені Івана Франка,
Шот А. П.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і контролю,
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ОБЛІКУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні інтелектуальний капітал став невід'ємною частиною майна підприємства, адже інтелектуальні цінності беруть участь у створенні продукції, управлінських процесах, у налагодженні взаємодії підприємства з зовнішнім середовищем. Про роль інтелектуального капіталу в економіці свідчать такі дані: 60–85 % вартості бізнесу найбільших компаній світу становлять нематеріальні (в тому числі інтелектуальні) активи; за окремими експертними оцінками, в Україні у господарчому обороті у 2018 році знаходилися незареєстровані інтелектуальні активи на суму 210 – 250 млрд. дол., тоді як загальний обсяг Держбюджету на той самий період був затверджений в розмірі близько 28 млрд. дол. [1].

Зі зростанням ролі інтелектуального капіталу особливої значущості набули питання його обліку як з бухгалтерського, так і управлінського. Питання обліково-аналітичного забезпечення управління інтелектуальним капіталом розглядалися в роботах О. Зайківського та В. Комарова, О.Р. Храмовича, І. Павлюка, Г. Уманців та ін.

На сьогоднішній день в економічній літературі є багато суперечливих трактувань сутності та структури інтелектуального капіталу, що породжує все нові методологічні підходи до його розуміння та оцінки шляхів розвитку. Стосовно вітчизняної економічної науки, то дослідження проблематики інтелектуального капіталу тільки починаються. Інтелектуальний капітал є складним системним утворенням. Як і будь-який інший нематеріальний об'єкт досліджень, він важко піддається визначенню і не трактується однозначно.

Складовими частинами інтелектуального капіталу є: людські активи, інтелектуальна власність, інфраструктурні та ринкові активи. Під людськими активами мається на увазі сукупність колективних знань співробітників підприємства, їх творчих здібностей, уміння вирішувати проблеми, лідерських якостей, підприємницьких і управлінських навичок [2].

Тобто інтелектуальний капітал на рівні підприємства – це певний вид ресурсів, який, з одного боку, подібний до інших видів економічних ресурсів, а, з іншого боку,

відрізняється своєю унікальністю. Саме ІК задає режим і темп оновлення продукції та технології виробництва, які після стають головною конкурентною перевагою на ринку [3].

На сьогодні підприємці стикаються із проблемою відсутності сталої системи або ж методів обліку інтелектуального капіталу, його стандартизації, оцінки та інформаційної системи. Міжнародні стандарти фінансової звітності та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку України визначають значну кількість основних складових інтелектуального капіталу підприємства і надають право їх відображення у фінансовій звітності підприємства, проте підпорядковують це поняття нематеріальним активам, ділення яких не достатньо відповідає структурним елементам інтелектуального капіталу [2].

У зв'язку із складністю відображення інтелектуального капіталу на рахунках бухгалтерського обліку, підприємці не зацікавлені відображати цей актив у фінансовій та управлінській звітності, а отже існує суттєвий бар'єр для введення інтелектуальної власності в обіг. Головною проблемою для оцінки нематеріальних активів підприємства є самостійно створені активи працівниками.

Внесення до фінансової звітності активу інтелектуального капіталу, швидше за все, підприємство буде здійснювати та заниженою вартістю із зрозумілих мотивів - власники не бажають збільшувати базу оподаткування. Окрім недосконалості обрахунків, існує ряд й інших труднощів, які перешкоджають бухгалтерському відображенню: природа інтелектуального капіталу. Наприклад, найбільш складною є оцінка результатів внесків (інвестицій) в людський капітал, тобто їх віддачу та доцільність. Для отримання результатів необхідними є складання цілих систем аналітичних розрахунків, проведення постійного моніторингу, зосередженість на якісних показниках, орієнтовна оцінка вартісного виміру.

В цілому, структурний елемент інтелектуального капіталу відповідає загальноприйнятому поняттю «нематеріальний актив», який може обліковуватись і відображатись у бухгалтерській звітності. Вагомі проблеми виникають з останньою складовою інтелектуального капіталу – споживчий капітал. Зв'язки з клієнтами, довіра, історія взаємовідносин із клієнтами, бренд – сукупність понять, що визначають статус компанії на ринку, впливають на ціну акцій та інвестиційну привабливість, проте жодного варіанту розрахунку, а тим більше внесення на баланс не передбачаються.

Існує декілька пропозицій вирішення цієї проблеми: введення додаткових позабалансових рахунків; створення окремого класу рахунків «інтелектуальний капітал»; подання окремої звітної форми. Проте для деяких елементів інтелектуального капіталу (наприклад, прихильність клієнтів, репутація торговельної марки тощо) не можна сказати напевно, чи належать вони напевно юридичній особі. У такому випадку виникає проблема фрагментованого (або неможливого відображення) бухгалтерського обліку. Одночасно порушується принцип повного висвітлення та обачності.

По-друге, деякі елементи інтелектуального капіталу у пасиві балансу відповідають сумі коштів, інвестованих підприємством у інтелектуальну діяльність. Виникає наступна проблема оцінки корисності вкладених коштів, адже не завжди інтелектуальні інвестиції дають миттєвий прибуток, тому в такому випадку порушено основна умова балансу: невідповідність активу й пасиву [1].

По-третє, застосування окремої звітної форми також може вносити певні незручності: велика ймовірність невідповідності балансу та ризик подвійних

обрахунків у фінансовій звітності підприємства, оскільки частка інтелектуального капіталу може бути описана як «Нематеріальні активи» [1].

Отже, найбільш сприятливим варіантом вирішення проблеми є використання позабалансових рахунків, які можуть стати альтернативним способом бухгалтерського відображення інтелектуального капіталу. При цьому, можливим варіантом є додатковий застосунок форми Звіту про інтелектуальний капітал, який би містив більш точно деталізовану інформацію про результати інвестиційних внесків у людські ресурси. Форма має містити інформацію, яка б найбільш точно обраховувала внесок інтелектуального капіталу у вартість підприємства та могла б пояснити значну різницю між балансовою та ринковою вартістю компанії. Також альтернативою є розробка додатку до основної фінансової звітності, яка б вимагала уточнення, проте не впливала на баланс, або накладались фінансові обмеження: після зазначеною суми, статті інтелектуального капіталу вносились до звітності на окремих рахунках.

Список літератури

1. Вовканич С. Й., Семів Л. К. Людський та інтелектуальний капітал в економіці знань. *Вісник НАН України*. 2008. № 3. С. 13 – 23.
2. Бажан І. Економічна сутність та функції інтелектуального капіталу. *Україна: аспекти праці*. 2012. № 2. С. 30 – 35.
3. Волощук Л. О. Методичні засади та проблеми оцінювання інтелектуальної складової інноваційного розвитку промислового підприємства. *Економічний аналіз*. 2014. Том 16. Ч. 2. С. 87 – 94.
4. Дугієнко Н. О., Осаул А. О. Особливості формування інтелектуального капіталу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 378 – 381.
5. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» / Кабінет Міністрів України. Вих. № 7293/0/2–14 від 10.06.2014. 246 с.

УДК 657.4

Карпик Н. І.

здобувач вищої освіти,

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник:

Сопко В. В.

д-р. екон. наук, професор,

професор кафедри обліку та оподаткування,

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

На сьогодні економічний розвиток України знаходиться на такому рівні, що більшість діючих підприємств та організацій беруть активну участь у залученні та розробці до свого процесу діяльності саме об'єктів нематеріальних активів. Адже причиною збільшення ринкової вартості підприємства, зростання інвестиційної привабливості та захист прав господарюючого суб'єкта є нематеріальні активи, які належать до складу ресурсів підприємства.

Згідно з П(С)БО 8 нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних

цілях чи надання в оренду іншим особам [1]. Проте існує низка проблем, пов'язаних з обліком нематеріальних активів.

Однією з проблем є те, що законодавство досить сильно обмежує склад нематеріальних активів за рахунок того, що витрати зі створення багатьох нематеріальних активів зобов'язує відносити на витрати звітного періоду. Капіталізація витрат на формування об'єктів різних нематеріальних активів (дослідження і розробки), формалізоване визнання його продуктивною силою капіталу економічного суб'єкта – одне з найважливіших завдань сучасної стандартизації обліку і звітності. При цьому відсутнє повне й однозначне визначення критеріїв, за якими об'єкт визнається нематеріальним активом.

Ще однією проблемою є узгодження класифікації нематеріальних активів. Наприклад, Податковий кодекс України розділяє нематеріальні активи на шість груп [2]. Підхід до класифікації нематеріальних активів згідно з П(С)БО 8 і МСБО 38 дещо відрізняється. Відповідно до П(С)БО 8 дані активи поділяються на групи. Кожна група є сукупністю однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів. Також група нематеріальних активів включає групу прав, тому об'єктом обліку є права на нематеріальні активи, а не самі об'єкти нематеріальних активів. У МСБО 38 нематеріальні активи поділяються на класи, які є групами активів, подібних за характером і використанням у діяльності суб'єкта господарювання. Клас нематеріальних активів включає об'єкти нематеріальних активів [3].

Іншою проблемою є оцінка нематеріальних активів. Варто зазначити, що складність оцінки даних активів зумовлена також відсутністю методики оцінки майбутніх економічних вигід від використання об'єкта. При визнанні нематеріального активу припускається, що він буде використовуватися протягом тривалого періоду часу. Однак, у довгостроковому періоді виникає проблема прогнозу ймовірності переваг визнаного нематеріального активу. Саме тому можливість стратегічного прогнозування на підприємстві відіграє досить вагомий роль у процесі визначення строків корисного використання активів, оскільки це дасть змогу більш точно та доречно оцінити ефект від їх залучення у процес господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Також слід зазначити таку проблему, як нарахування амортизації під час обліку нематеріальних активів. Головним питанням, що постає в процесі нарахування амортизації нематеріальних активів є неможливість виділення їх в окрему групу і відсутність конкретизованого законодавчого забезпечення, яке б містило відповідно положення щодо здійснення відповідних відрахувань. Так у П(С)БО 7 «Основні засоби» закладена методика нарахування амортизації, проте вона відноситься до необоротних активів загалом і не охоплює їх конкретні групи. Проблема виникає, коли фактично існуючі об'єкти, які мають форму та фізичний вигляд, такі як основні засоби, прирівнюються до об'єктів немонетарних, які не мають матеріальної форми, тобто нематеріальні активи. Нарухування зносу нематеріальних активів має відбуватися за абсолютно різних, притаманних конкретній групі об'єктів, умов.

Отже, облік нематеріальних активів має низку проблемних аспектів, які пов'язані з визначенням та класифікацією нематеріальних активів, а також з їхньою оцінкою та нарахуванням амортизації. На ці проблеми слід звернути увагу для удосконалення законодавчої бази з питань регулювання обліку нематеріальних активів.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України № 242 від 18. 10. 1999 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Попович О. В., Климчук І. В. Проблемні аспекти обліку нематеріальних активів. *Електронний науковий фаховий журнал Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. 2017. № 12. С. 706 – 709.

УДК 336.2

Липовий П. С.

здобувач вищої освіти,

Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Науковий керівник:

Мірошник О. Ю.

доцент,

Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

В умовах становлення засад ринкової економіки повинна зростати соціально-економічна роль малого бізнесу, який здатен створювати нові робочі місця, розширювати самозайнятість, залучати до легального економічного обороту кошти, що перебувають поза ним та формувати конкурентне середовище. Малий бізнес в Україні не готовий до виконання настільки системних завдань.

Основною причиною такого становища є напівлегальне його функціонування, чому значною мірою посприяла чинна спрощена система оподаткування. Адже неналежний рівень податкового контролю за процесом формування доходу підприємця та його оподаткуванням закладений у самій сутності спрощеної системи. Нехай спрощена система оподаткування і визначила свою ефективність по відношенню до звичайної системи, вона водночас висвітлила і багато проблем, які потребують швидкого вирішення. Оподаткування малого бізнесу повинно бути ефективним не тільки для його суб'єктів, а й для держави, а також справедливим по відношенню до інших платників податків.

Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів реформування оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності та оцінка можливостей зростання його фіскальної ефективності.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування доходів фізичних осіб, що займаються підприємницькою діяльністю. Для наукового вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися методи теоретичного дослідження.

Спрощена система оподаткування в Україні виконала основне своє завдання, посприявши розвитку та розширенню малого підприємництва. Проте, поряд із позитивними здобутками її застосування, постало багато проблем. Причиною цього є ігнорування основного критерію, якого дотримуються в усіх розвинених країнах – ув'язки суми податкового зобов'язання підприємця із фінансовими результатами його діяльності. На сьогодні ж відсутні ефективні механізми оподаткування підприємців і контролю за їх доходами, що призводить до значних бюджетних втрат.

Очевидним є факт, що сучасні, досить ліберальні і м'які умови оподаткування обліку і звітності підприємців – фізичних осіб ставлять їх в нерівне становище з платниками, що працюють у бюджетній сфері.

Безсумнівним є те, що застосування спрощеного режиму оподаткування суб'єктів малого підприємництва сприяло багатьом позитивним зрушенням. Проте, максимально полегшені умови виконання податкових зобов'язань підприємцями призвели до викривлення мотивації діяльності, коли вони через вигідність такого оподаткування, перш за все, з точки зору розміру податків, незацікавлені змінювати свій статус в бік розширення діяльності [1].

Внаслідок нечіткого законодавчого регулювання, створюються умови для уникнення оподаткування, а також використання суб'єктів спрощеного оподаткування у схемах мінімізації податкових зобов'язань підприємств, що працюють на загальній системі оподаткування. Отже, застосування спрощеної системи тісно пов'язане з проблемою ухилення від сплати податків. Системні порушення податкового законодавства здійснюються підприємцями стосовно оформлення трудових відносин із найманими працівниками, виконання вимог трудового законодавства щодо соціальних гарантій, заниження обсягів виручки від реалізації та інші [2].

В умовах України запроваджувати єдині підходи до оподаткування підприємців належить поетапно. Потрібно враховувати те, що рівень матеріального добробуту, який визначається рівнем доходів підприємців, неоднаковий. В зв'язку з цим, потрібно вдосконалювати також і механізм визначення чистого доходу платника. Важливим етапом цього процесу є обчислення витрат підприємця [3].

Перспективним напрямом обчислення витрат з метою вирахування чистого доходу міг би стати вдосконалений нормативний метод, за яким чистий дохід визначається за нормами від валового доходу. Підприємець в даному випадку звільнятиметься від необхідності підтвердження витрат. Але необхідно переглянути чинні норми витрат, рівень яких є заниженим (особливо для таких популярних видів діяльності, як торгівля, надання побутових та транспортних послуг). Отже, з метою відновлення застосування нормативного методу визначення витрат підприємцями, необхідно застосовувати їх більш реалістичні норми [4].

З огляду на вищесказане, позитивно вбачається спроба реформування спрощеної системи оподаткування, що була передбачена проектом Податкового Кодексу.

Ринковій економіці повинні бути притаманні ринкові методи податкового регулювання. Отже, такі податкові важелі як спрощені режими оподаткування, реструктуризація податкового боргу, податкова амністія, повинні поступово вилучатися із податкового механізму. Вони створюють умови для зловживань з боку платників, унаслідок неможливості здійснення якісного контролю за формуванням і рухом доходів та порушують критерій нейтральності. Тому, удосконалення оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності - фізичних осіб, повинно відбуватися шляхом впровадження диференційованої прогресивної системи. Це забезпечить ув'язку рівня оподаткування з результативністю діяльності, що відповідає загальносвітовій практиці та сприятиме збільшенню надходжень до бюджету.

Список літератури

1. Зміни-2019 для фізосіб-«єдинників». *ДебетКредит*. 2018. URL: <https://news.dtkr.ua/simple/common/52366>.
2. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. ВВР. 2011. № 13 – 17. ст. 112. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
3. Офіційний сайт Державної Фіскальної Служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>.
4. Слепцова Н. В., Кочура Л. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування пдф в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4.

УДК 657.9

Любимов М. О.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Питання підходів до оцінки операційної ефективності діяльності підприємства завжди перебувають в центрі уваги вчених-економістів.

Оцінку операційної ефективності діяльності підприємства можна розглядати з різних точок зору. Вважаємо, що в умовах економічної кризи, особливої актуальності набуває оцінка операційної ефективності діяльності підприємства з позиції менеджерів.

Важливість оцінки операційної ефективності діяльності підприємства впливає з того, що для більшості підприємств в умовах економічної кризи характерним є максимальне згортання інвестиційної, фінансової діяльності і прийняття рішення про можливість продовження операційної діяльності. Тому підходи до оцінки повинні змінюватися.

Найбільш поширеним показником для оцінки ефективності діяльності підприємства є абсолютні показники фінансових результатів і відносні показники, розраховані на їх основі. При цьому, відповідно до НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» розрізняють валовий, операційний і чистий прибуток [1]. В міжнародній же практиці існує набагато більша кількість різноманітних показників прибутку, що використовуються залежно від мети аналізу: ЕВІТ (Earnings Before Interest, Tax) - операційний прибуток (прибуток до сплати відсотків і податків); ЕВТ (Earnings Before Tax) – прибуток до оподаткування; НІ (Net Income) – чистий прибуток; ЕВІТДА (Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization) – прибуток до сплати відсотків, оподаткування та за вирахуванням амортизаційних відрахувань.

Вважаємо, що саме на показнику ЕВІТДА необхідно зосереджуватися при оцінці ефективності операційної діяльності підприємства в короткостроковому кризовому періоді, але знову необхідно наголосити, що мова йде про оцінку з позиції менеджменту підприємства.

При розрахунку прибутку підприємства основною статтею витрат звичайно є собівартість продукції (товарів, робіт, послуг). При цьому, залежно від повноти включення витрат у собівартість продукції підприємства можуть здійснювати калькулювання повної або неповної собівартості.

У ході використання калькулювання неповної собівартості до собівартості відносять лише змінні витрати. Таким чином можна розрахувати показник маржинального доходу, який використовується при підготовці інформації для обґрунтування управлінських рішень щодо:

– встановлення мінімально допустимої ціни при ціноутворенні для спеціального замовлення в короткостроковій перспективі (розраховується, використовуючи лише змінні витрати);

– асортиментної політики шляхом формування оптимальної виробничої програми на основі порівняльного аналізу внеску кожного виду продукції в покриття постійних витрат підприємства і отримання прибутку;

- вибору між самостійним виготовленням продукції або послуг і їхнім придбанням у зовнішніх постачальників;
- вибору оптимальної з економічного погляду технології виробництва;
- ціноутворення;
- можливостей коригування планів виробництва і реалізації на основі розрахунку точки безбитковості і запасу міцності підприємства тощо.

Отже, в умовах економічної кризи при оцінці операційної ефективності діяльності підприємства доцільно застосовувати показники, що використовуються при обґрунтуванні оперативних рішень, що дозволить бачити межу, коли операційна діяльність вже не зможе забезпечувати достатній грошовий потік для продовження діяльності підприємства. Вважаємо, що такими інструментами на оперативному і тактичному рівні можуть стати відповідно маржинальний аналіз і показник EBITDA.

Список літератури

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07 лютого 2013 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657

Ткаченко Н. С.
викладач вищої категорії
обліково-економічних дисциплін,
старший викладач,
Сумський будівельний коледж,
Ганцева А. О.
студентка III курсу,
спеціальності «Облік і оподаткування»,
Сумський будівельний коледж

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних вітчизняних реаліях, які характеризуються модернізацією бухгалтерського обліку в державному секторі, важливого значення в системі оцінки господарської діяльності, виконання кошторису та підвищення якості надання окремих видів послуг відіграє фінансова звітність. Для ефективної роботи установ державного сектору необхідне проведення якісної аналітичної діяльності, яка базується на детальнішому аналізі даних звітності, що відображає результати фінансової та господарської діяльності цих установ.

Питання аналізу фінансового стану установ державного сектору економіки завжди є актуальним в силу специфіки їх діяльності, а також постійного реформування та уточнення нормативно-правових актів.

Проблемам проведення аналізу фінансового стану суб'єктів державного сектору економіки України присвячено праці вітчизняних науковців, серед яких М. Болух, А. Заросило [2], Л. Кемарська [4], С. Левицька, К. Назарова, Т. Купченко [5], Т. Чередниченко, Л. Штимер [6] та інші. Однак попри численні дослідження дане питання на сьогоднішній час не одержало достатнього висвітлення.

Установи державного сектору економіки є первинною ланкою галузей невиробничої сфери, де щоденно відбуваються численні господарські операції, що вносять зміни до складу та розміщення господарських засобів і джерел їх утворення,

використання яких потребує ретельного контролю. Органи державного сектору – це суб'єкти господарювання, що використовують в своїй діяльності державне майно або щодо діяльності яких держава має право вирішального впливу [1].

Фінансовий стан установи державного сектору – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин бюджетної установи, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають надходження, наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів спеціального і загального фонду [3].

Оцінка фінансового стану – невід'ємна частина фінансового аналізу, без якого неможливе раціональне ведення господарства будь-якого суб'єкта господарювання. Щодо основних напрямків та методики здійснення фінансового аналізу, то, слід зазначити, що в сучасних економічних умовах відсутня єдина універсальна методика оцінки фінансового стану. Це пояснюється тим, що фінансовий аналіз може проводитись різними суб'єктами, які мають різноспрямовані цілі, що й відображається на напрямках та інструментах оцінки фінансового стану [6].

Фінансова звітність установ державного сектору є основною інформаційною базою для оцінки фінансового стану такого суб'єкту.

Всі форми фінансової звітності суб'єктів державного сектору мають вимоги, які визначені діючим нормативно-правовим полем, зокрема НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» [1].

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів суб'єкта державного сектору та бюджету.

Фінансова звітність у державному секторі забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо джерел надходжень коштів та напрямів їх використання; результатів діяльності з погляду ефективності та досягнень мети діяльності; дотримання фінансової дисципліни суб'єктом державного сектору; цільового використання бюджетних коштів; оцінки якості управління; оцінки здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання; придбання, продажу та володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємств; рівня ресурсів, потрібних для продовження діяльності, ресурсів, які можуть виникнути внаслідок продовження діяльності, а також відповідних ризиків та невизначеностей.

У фінансових звітах надається інформація про активи, зобов'язання, власний капітал, дохід, витрати, грошові потоки суб'єкта державного сектору та бюджету.

Фінансова звітність надає можливість користувачам порівнювати:

- фінансові звіти суб'єкта державного сектору за різні періоди;
- фінансові звіти різних суб'єктів державного сектору.

Фінансова звітність складається з: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про власний капітал, звіту про рух грошових коштів та приміток до звітів.

Основними завданнями аналізу фінансового стану установи державного сектору є: дослідження фінансової стійкості установи; дослідження ефективності використання майна (капіталу), забезпечення власними оборотними коштами; об'єктивне оцінювання динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості установи; оцінювання становища суб'єкта господарювання на ринку та кількісне оцінювання його конкурентоспроможності; визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Для аналізу діяльності установи державного сектору необхідно використовувати спеціальну методику, засновану на класичному аналізі фінансового стану з

використанням моментів, що враховують особливості українських установ державного сектору [3].

Аналіз фінансового стану установи державного сектору проводиться в декілька етапів, серед яких необхідно виділити:

– аналіз джерел фінансування установ, визначення величини дефіциту або профіциту та факторів, що його викликали;

– аналіз результатів використання кошторису доходів та витрат установ; аналіз та оцінка фінансового стану установи, під час якого розраховуються показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, аналізується дебіторська та кредиторська заборгованість, а також оцінюються результати діяльності суб'єкта господарювання;

– узагальнення результатів аналізу фінансового стану та розробка подальших заходів щодо підвищення ефективності роботи установи державного сектору, а також контроль за їх виконанням.

Методичні засади здійснення аналізу фінансового стану установи державного сектору:

1. Визначення об'єкта, мети, завдань аналізу:

– об'єкт: установа державного сектору;

– мета: аналіз фінансового стану установи державного сектору;

– завдання: підвищення ефективності діяльності установи державного сектору.

2. Визначення джерел інформації:

– фінансова звітність (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів та примітки до звітів);

– кошторис;

– первинні документи;

– документи аналітичного обліку.

3. Вибір та розрахунок показників за напрямками:

– аналіз структури та динаміки надходжень і видатків загального та спеціального фондів (показники: питома вага, абсолютне відхилення, відносне відхилення та відхилення пунктів структури);

– коефіцієнтний аналіз та оцінка фінансового стану установи (показники: коефіцієнти фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, рентабельності).

4. Узагальнення результатів аналізу та розробка подальших заходів щодо підвищення ефективності роботи установи, а також контроль за їх виконанням.

Отже, аналіз фінансового стану установ державного сектору є одним із найважливіших елементів прийняття ефективних управлінських рішень, адже завдяки аналізу можна здійснити кількісну та якісну характеристику змін та відхилень від планових показників, а також з'ясувати причини даних відхилень та виявити резерви підвищення ефективності діяльності установи державного сектору економіки.

Список літератури

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності».

2. Болюх М. А., Заросило А. П. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2008. 344 с.

3. Зуб М. О. Особливості аналізу фінансової стійкості та ліквідності бюджетних установ. *Управління розвитком*. 2014. № 4. С. 64 – 67.

4. Кемарська Л.Г. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 768 – 774.

5. Назарова К., Купченко Т. Аналіз діяльності бюджетних установ: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2006. 208 с.

6. Штимер Л. Т. До питання фінансового аналізу діяльності установ державного сектору економіки. *Економічний форум*. 2016. № 2. С. 329 – 338.

УДК 640.43

Сташко І. В.

канд. екон. наук, доцент кафедри «Економіки»,
Вінницький фінансово-економічний університет

ВИЖИВАННЯ РЕСТОРАНІВ В УКРАЇНІ ВІД ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

На сучасному етапі заклади громадського харчування перебувають в економічній кризі від пандемії коронавірусу. Жоден із бізнесменів навіть не мав гадки, що таке «диво невидиме» може торкнутися сферу обслуговування і саме ресторанний бізнес. Кожен керівник маючи заклади громадського харчування ресторани в Україні чи поза межами завжди здійснює планування розвитку свого конкурентоспроможного бізнесу при цьому перебуваючи навіть в лізингу для того, щоб розвиватися і збільшувати свої прибутки. Для багатьох науковців, дослідників, бізнесменів сьогодні стоїть питання: Коли бізнес вже розпочне роботу? Яким чином це буде відбуватися? Як налаштувати зв'язки з постачальниками або пошуком нових постачальників? Яку розробити економічну модель для залучення клієнтів? Яка націнка буде найближчих 1,5 – 2 роки? Чи виживе ресторанний бізнес? Зараз як ніхто інший бізнес знаходиться в стані депресії і шукає порятунку від науковців, дослідників, експертів, управлінців. Тема досить актуальна серед бізнесового складу і нею цікавляться такі дослідники та науковці як: Г. П'ятницька, В. Найдюк, М. Гінда, В. А. Гросул, Т. П. Іванова, О. Бутенко, І. Воловельська, О. Борисова, В. Юрєв, Ю. Ставська та ін. А також руку на пульсі тримають бізнес – ресторатори як: М. Храмов, І. Сухомлин, В. Задирака, І. Добруцька, В. Максимов, О. Мусатов, С. Завертайло і т.д.

Сьогодні як ніколи однакове завдання для всіх розпочати роботу після карантину. Всі заклади громадського харчування зменшили кількість персоналу більше як на половину для того, щоб не платити податки, адже роботи як такої під час карантину не було, заклади працювали лише на виніс: клієнти замовляли страви та у відповідний день та час приходили до закладу та забирали свої замовлення або робили замовлення і безкоштовно їм доставляли ті чи інші страви. Варто відмітити, що замовлень не досить багато було, оскільки, якщо криза розпочалася 15 березня 2020 року, то люди ще місяць могли здійснювати замовлення, а через місяць купівельна спроможність досить сильно впала, оскільки величезний відсоток населення України перебував на карантині вдома без роботи та без заробітної плати. Бізнес перебуває в досить критичному економічному стані, персонал звільнений, оскільки немає змоги виплачувати заробітну плату бо її немає звідки взяти і люди стали в центрі зайнятості в пошуку роботи, щоб хоча б центр зайнятості виплачував кошти на проживання. Представимо модель виходу із кризи для ресторанного бізнесу середньої ланки управління (рис. 1).

Рис. 1. Модель виходу із кризи для ресторанного бізнесу середньої ланки управління

Держава не готова була до такої ситуації і навіть вона не думала, що таке взагалі могло б бути з глобальною світовою економічною кризою через пандемію коронавірусу де є небезпека для людей та бізнесу.

За даними дослідження компанії Poster, продажі закладів громадського харчування в Україні з 12 до 15 березня 2020 року скоротилися в середньому на 26% порівняно з аналогічним періодом минулого тижня. На вихідних 14-15 березня цей показник просів на цілих 36% [2 – 4].

Продажі різко знизилися не тільки в столиці (на 24% за чотири дні порівняно з аналогічним періодом минулого тижня), але і у всіх найбільших обласних центрах.

Так, у Львові показник просів в середньому на 23%, в Харкові – на 20%, в Одесі та Дніпрі – на 24%.

За словами власника київських ресторанів («Прага», «Монтекі і Капулетті», Ігоря Тинного, Caribbean Club), нинішня ситуація – це мільйон безробітних тільки в Києві. Бізнес навіть не подумали спитати, що йому потрібно, щоб вижити. Уж явно не звільнення від земельного податку», – наголошує він. «Логічно я розумію, що мені потрібно прямо зараз звільнити 600 осіб, тому що епідемія і карантинні заходи – це надовго. Якщо не звільнити зараз 600 чоловік, весь бізнес розориться через два місяці і доведеться звільнити 1000 і вийде знову відкритися після закінчення карантину», – додає Тинний [1].

Наразі ресторатори намагаються домовитися з орендодавцями про відтермінування платежів. «На сплату оренди зазвичай йде мінімум 10 – 15% виручки ресторану. Закритий ресторан не може виконувати зобов'язання за цими платежами. Дуже важливо, щоб на той час, поки заклади будуть знаходитися «в анабіозі», орендодавці увійшли в їхнє становище і не почали за спиною віддавати приміщення іншим компаніям», – наголошує ресторатор Дмитро Борисов. За його словами, якщо карантин триватиме обіцяні кілька тижнів і за цей час буде вирішено питання, пов'язане з поширенням епідемії, тоді, оптимізувавши процеси, велика частина компаній зможе протягом півроку-року відновитися. Багато ресторанів середнього та низького рівня не змогли витримати таку кризу та виставили свій бізнес на продаж. А великий бізнес, який має обороти може «вижити» і розвиватися [4].

Як продемонстровано на рис. 1, щодо моделі виходу з кризи для середнього рівня управління, ми відзначили найголовніші складові, які безумовно впливають на розвиток середнього рівня закладів сфери послуг. Адже клієнти та персонал це серце ресторанного бізнесу, а постачальники це легені і тут має бути взаємозв'язок між усіма ланками управління. Якщо якась складова не працює та невідповідає вимогам бізнес не зможе дихати (працювати) на повну потужність. Тому для керівників варто приділити увагу даній моделі, яка допоможе рухатись бізнесу вперед та розвиватись. Крім того, потрібно не забувати за привілеї для клієнтів у вигляді бізнес – ланчів, знижок на конкретні послуги та заохочення для персоналу. Все буде працювати, якщо керівництво дослухається до своїх колег та знаходить компроміси в різних ситуаціях, а не залишає проблему сам на сам.

Боротьба за виживання постала на сьогодні всім країнам світу для їхнього бізнесу і тут кожен буде шукати ту модель, яка зможе відновити роботу бізнесу та завойовувати авторитет серед клієнтів.

Список літератури

1. <https://mi100.info/2020/04/21/yak-vyzhyvaty-gotelno-restorannomu-biznesu-v-umovah-kryzy-pidpruyemtsiv-zaproshtuyut-na-biznes-modul-onlajn>.
2. <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/03/19/658296>.
3. https://zaxid.net/ydetsya_ne_pro_groshi_a_pro_vizhivannya_n1500920.
4. <https://kyivmaps.com/ua/blog/kyevskij-restorannyj-biznes-cto-proishodit-segodna-i-kak-byt-dalse>.

Батенчук М.-С. Ю.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси та кредит»,
Львівський національний університет ім. І. Франка

Науковий керівник:

Кміть В. М.

канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет ім. І. Франка

ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЗА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Проблематика вдосконалення сучасної системи державного нагляду набуває важливого значення. Основною її метою є забезпечення стабільності усієї банківської системи, оскільки кризи в банківській системі негативно впливають і на всю економіку, тому що фінансова та виробнича сфери мають тісний зв'язок. Саме тому питання здійснення Національним банком України (далі – НБУ) регулювання та нагляду за діяльністю банків є дуже актуальним в умовах сьогодення.

Метою даного дослідження є оцінка стану державного нагляду за кредитно-інвестиційною діяльністю банківських установ в Україні.

У Законі України «Про Національний банк України» [1] можна зустріти трактування банківського нагляду як системи контролю та активних впорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів.

Одним із способів впливати на банківську діяльність опосередковано є встановлення НБУ обов'язкових економічних нормативів, які виконують функцію контролю за ризиками, пов'язаними з операціями банків. В Інструкції «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [2] визначено такі групи нормативів: капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування.

Двом останнім групам приділимо особливу увагу, оскільки вони пов'язані з веденням активних операцій банку з кредитування клієнтів та здійснення інвестицій.

Під кредитно-інвестиційною діяльністю банківських установ розуміємо діяльність банку з надання тимчасово вільних коштів позичальнику на умовах платності, поверненості та строковості, а також діяльність з розміщення наявних фінансових ресурсів, здійснення інвестицій на певний період часу для отримання прибутку, соціального ефекту чи інших цілей.

З метою зниження банківських ризиків НБУ встановлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може спричинити фінансові труднощі в діяльності банку (рис. 1).

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється для мінімізації кредитного ризику, що виникає через невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

При розрахунку нормативу Н7 використовується формула:

$$H7 = \frac{3c}{PK} \times 100\%, \quad (1)$$

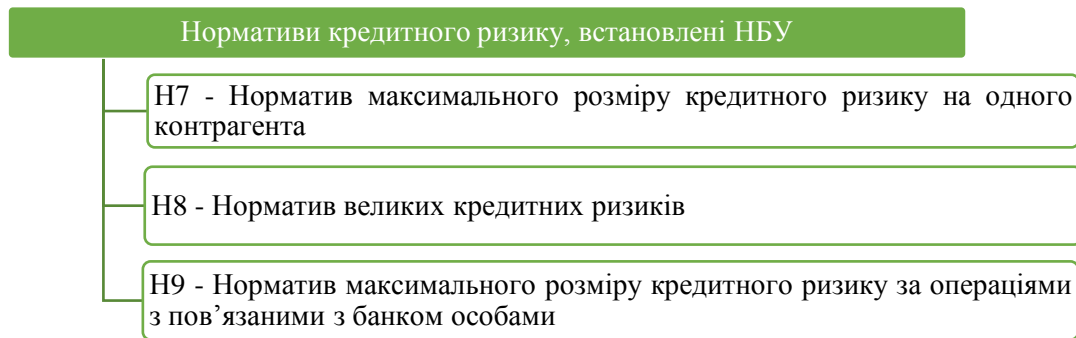

Рис. 1. Нормативи кредитного ризику, встановлені НБУ

де Z_c – сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів);

РК - регулятивний капітал банку.

Нормативне значення нормативу Н7 не має перевищувати 25% [2].

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Розрахунок нормативу Н8 проводиться за формулою:

$$H8 = \frac{Z_v}{PK}, \quad (2)$$

де Z_v – сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, дебіторською заборгованістю, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку за всіма великими кредитними ризиками, наданими банком щодо всіх контрагентів (або групи пов'язаних контрагентів), усіх пов'язаних з банком осіб.;

РК – регулятивний капітал банку.

Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку [2].

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) устанавлюється для обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку.

Розрахунок нормативу Н9 проводиться за формулою:

$$H9 = \frac{Z_{in}}{СК} \times 100\%, \quad (3)$$

де Z_{in} – сукупна сума всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та сума всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб.;

СК – статутний капітал банку.

Нормативне значення нормативу Н9 не має перевищувати 25% [2].

НБУ з метою обмеження інвестиційного ризику, пов'язаного зі здійсненням банками інвестицій та операцій із цінними паперами, устанавлює такі нормативи інвестування: норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), норматив загальної суми інвестування (Н12).

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи.

Даний норматив розраховується за наступною формулою:

$$H11 = \frac{K_{ін}}{СК} \times 100\%, \quad (4)$$

де $K_{ін}$ – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою;

$СК$ – статутний капітал банку.

Нормативне значення нормативу $H11$ не має перевищувати 15% [2].

Норматив загальної суми інвестування ($H12$) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності.

Розраховується норматив $H12$ за формулою 5:

$$H12 = \frac{С_{кін}}{СК} \times 100\%, \quad (5)$$

де $С_{кін}$ – кошти банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів будь-яких юридичних осіб;

$СК$ – статутний капітал банку.

Нормативне значення нормативу $H12$ не має перевищувати 60% [2].

Отож, стан державного нагляду за кредитно-інвестиційною діяльністю банківських установ в Україні можна охарактеризувати як комплексну діяльність НБУ з контролю за дотриманням банками нормативів та вжиття регулятивних заходів до банків у разі відхилення від нормативних значень.

Однією із вимог до банківських установ з боку НБУ, як суб'єкта банківського нагляду в країні, є бездоганне виконання ними обов'язкових економічних нормативів. Дотримання банківською установою нормативів кредитно-інвестиційної діяльності сприятиме мінімізації кредитного та інвестиційного ризику, забезпечить стабільну роботу банку, а, отже, сприятиме розвитку національної банківської системи в цілому.

Список літератури

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 03.06.2020).

2. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція, затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення 03.06.2020).

УДК 336.1: 352

Глухова В. І.

канд. екон. наук, доцент,

зав. кафедри обліку і фінансів,

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського,

Марценковська Л. М.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

4 курсу факультету економіки і управління,

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

ВДОСКОНАЛЕННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Однією з найважливіших проблем виконання бюджетів в Україні є відсутність ефективного управління фінансовими потоками. Як відомо, усі кошти бюджету розміщені на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР). При цьому, мають місце постійні коливання, пов'язані як з бюджетним дефіцитом, так і тимчасовим

надлишком бюджетних коштів. На 1 січня 2019 року на ЄКР обліковувались кошти у сумі 9,9 млрд грн. За період 2013 – 2018 років (станом на 1 січня кожного року) цей показник становив відповідно 0,5 млрд грн, 1,7 млрд грн, 3,0 млрд грн, 9,0 млрд грн., 14,3 млрд грн та 5,1 млрд грн. Тому виникає необхідність в управлінні активами та пасивами Державного казначейства [1]. Станом на 01.01.2019 року загальна сума Пасивів становила 118,9 млрд грн. Майже половину від загальної суми коштів, що обліковується у Казначействі, складають кошти місцевих бюджетів, розпорядників, одержувачів коштів місцевих бюджетів – 48,7 млрд грн, або 41,0% [1].

Одним із найважливіших елементів системи управління місцевими фінансами на сучасному етапі модернізації бюджетного процесу є управління ліквідними активами, які можна використовувати як платіжні засоби.

Казначейство України в процесі виконання бюджету має право залучати кошти єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів шляхом надання безоплатних позик. У 2018 році потреба у наданні позик місцевим бюджетам збільшилась. Протягом року було надано позик на суму 2,05 млрд грн, порівняно з 2017 роком їх сума збільшилась на 0,98 млрд грн, або у 1,9 рази [1], що пояснюється збільшенням кількості об'єднаних територіальних громад в результаті впровадження реформи децентралізації, а також відволіканням наявних вільних бюджетних коштів окремих місцевих органів влади й самоврядування у розміщення коштів на депозитах і виникненням тимчасових бюджетних дефіцитів.

Для вдосконалення казначейського обслуговування виконання місцевих бюджетів доцільно надати право органам Державної казначейської служби України на місцях використовувати різноманітні інструменти управління бюджетними коштами, залучати вільні залишки загального і спеціального фондів бюджетів, а також надавати гарантії; розміщувати тимчасово вільні бюджетні кошти в установах комерційних банків.

Важливою умовою ефективного управління ліквідністю казначейства є також наявність затвердженого нормативного акту щодо регламентації процесів управління ліквідністю казначейства і контролю її стану. Модернізація у цьому напрямі касового планування грошових потоків органами Казначейства України дозволить не тільки підвищити ефективність виконання місцевих бюджетів, а й забезпечити подальше поліпшення якості наданих послуг, скоротити терміни складання різних видів звітності, знизити витрати на платіжні операції, здійснювати оптимальні запозичення на основі достатньо точних прогнозів руху ліквідності.

Список літератури

1. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list> (дата звернення 03.05.2020).

УДК 336.7

Гриценко О. О.

здобувач вищої освіти 5 курсу,

Національний університет «Острозька академія»,

Кривицька О. Р.

викладач,

Національний університет «Острозька академія»

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В тяжких умовах виходу країни з фінансової кризи та щорічного погіршення економічної ситуації, одним з найоптимальніших шляхів покращення життя

суспільства в майбутньому являється страхування. Таке страхування стосується усіх сфер життя громадян, зокрема і охорони здоров'я.

Механізм медичного страхування в Україні перебуває лише на стадії формування. Державний бюджет, з якого в даний час фінансується медична галузь, неспроможний покрити навіть половину її потреб. Основні проблеми розвитку медичного страхування в Україні, визначення перспектив його розвитку будуть розглянуті нижче.

Медичне страхування – форма соціального захисту інтересів населення в галузі охорони здоров'я, який виражається в гарантії оплати медичної допомоги при виникненні страхового випадку за рахунок накопичених страховиком коштів. Воно поділяється за формами на обов'язкове і добровільне медичне страхування. У реформуванні системи медичної допомоги України вирішальну роль відіграє перехід саме до обов'язкового медичного страхування.

Сьогодні впровадження даного виду страхування, попри всі його переваги, на Україні гальмується. Це відбувається через те, що не існує однорідного підходу щодо створення законопроекту про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування.

Основними моментами, що стримують його впровадження є:

- відсутність відповідної нормативної бази, медичних стандартів та фінансових стимулів для лікарів;
- неналежне фінансування медичного сектора, нераціональне використання фінансових ресурсів;
- працівники системи охорони здоров'я мають недостатньо навичок для управління системою державного соціального страхування.

Проблемним є те, що на першому етапі введення системи державного страхування попит на послуги зростає, а сфера охорони здоров'я є нестабільною та непідготовленою, тому це може одразу призвести до інфляції цін на медичні послуги, а доступ до них зменшиться. На заваді впровадження даного виду страхування постає ще й високий рівень безробіття в Україні, адже страхові відрахування будуть здійснюватись із стабільної заробітної плати громадян. Вирішення проблем в області медичного страхування сприятиме створенню в Україні комплексної, ефективної, загальнодоступної і справедливої системи медичного страхування. Отже, перспективна система медичного страхування повинна включати, насамперед, планування мінімальних коштів в бюджеті, через які забезпечується надання безоплатної медичної доплати для всіх категорій населення.

Наступним кроком має стати введення обов'язкового медичного страхування за рахунок коштів суб'єктів підприємницької діяльності, а також фізичних осіб. Ці міри повинні стати підґрунтям для впровадження добровільне медичне страхування, що передбачає придбання людиною страхового полісу за рахунок власних коштів. Впровадження в життя всіх вище перелічених заходів дасть змогу створити умови для задоволення потреб населення в одержанні висококваліфікованої медичної допомоги. Це у свою чергу зменшить навантаження на державний та місцеві бюджети, відбудеться усунення тіньової медицини в системі медичного обслуговування, що допоможе уникнути необґрунтованих витрат на надання зайвих медичних послуг з метою одержання додаткового прибутку, підвищить фінансовий стан працівників медичних установ.

Список літератури

1. Медичне страхування. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.
2. МедИнфо: Медичне страхування. URL: <https://web.archive.org/web/20131004213331/http://medinfo.dp.ua/050.htm>.

УДК 336.7

Гриценко О. О.
здобувач вищої освіти 5 курсу,
Національний університет «Острозька академія»,
Кривицька О. Р.
викладач,
Національний університет «Острозька академія»

БАНКІВСЬКЕ СТРАХУВАННЯ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У сучасних умовах страхування набуває нових рис, що зумовлене стрімким розвитком суспільства та об'єктивною необхідністю існування страхових послуг, які будуть задовольняти всезростаючі потреби населення та 14 господарюючих суб'єктів. Щораз більшої актуальності набуває співпраця страхових компаній та банківських установ.

До найбільш поширених форм співпраці страхових компаній і банків можна віднести такі:

1. Початкова форма співпраці, яка обмежується наданням страховою компанією послуг клієнтам банку і самому банку на договірних основах.

2. Форма агентських відносин, яка припускає розповсюдження страхових послуг з угоди з банком через його агентську мережу.

3. Форма кооперації, при якій партнери утворюють договірний альянс, створюючи на договірній основі режим найбільшого сприяння у всіх галузях співпраці. Це вищий ступінь співпраці, що вимагає координації спільного бізнесу на довготривалій постійній основі.

4. Форма контролю припускає застосування механізму контролю аж до злиття і поглинання, за допомогою якого банк або страховик має намір досягти своїх стратегічних цілей. Поглинання шляхом придбання пакету акцій достатнього для участі в управлінні страховою компанією або банком дозволяє ефективно використати канали продажів, розширити і диверсифікувати продуктовий ряд і клієнтську базу, що є найбільш поширеною і ефективною стратегією реалізації банківського страхування, що реалізовується світовими лідерами ринків фінансових послуг.

5. Форма фінансового супермаркету є вищою фазою інтеграції банку і страхової компанії. При цьому структури банку і страхової компанії повинні бути тісно інтегровані між собою не тільки на рівні фронт-офісних структурних підрозділів, що забезпечують спільне використання каналів продажів фінансових послуг, але і на рівні загального бек-офісу. Загалом, консолідацію банківського та страхового бізнесу можна розцінювати як суттєву зміну бізнес-архітектури фінансового ринку, а саме не лише зміну його структури, але і запровадження нових моделей співпраці між учасниками ринку та формування продуктів і каналів, що не мали поширення до цього. Найбільш прийнятною моделлю інтеграції банку та страхової компанії експерти визначили взаємодію на основі партнерських відносини (62,5%), що цілком відповідає сучасній концепції маркетингу партнерських стосунків. Останніми роками у зарубіжних страховиків одним з перспективних і популярних варіантів банківсько-страхової взаємодії є створення спільних проектів в галузі організації комплексного фінансового обслуговування клієнтів. В силу багатьох причин, в тому нарощення конкурентоздатності і завоювання значної частки ринку, модель фінансового супермаркету є найбільш життєздатним варіантом коопераційного співробітництва. Треба визнати, що активізація співробітництва страхових компаній та банків є загальносвітовою тенденцією. За кордоном досліджувані форми

взаємовідносин страхових компаній та банків склалися десятиліттями. Найбільшого розповсюдження отримало взаємне вкладення в капітал, коли страхова компанія – акціонер банку чи коли банк – акціонер страхової компанії. Взаємні фінансові вливання через акціонування отримують розвиток і стосуються використання коштів банків для збільшення статутного капіталу страхових організацій, вимоги до якого постійного зростають.

Список літератури

1. Сич Є. М., Ільчук В. П., Гавриленко Н. І. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 428 с.
2. Клапків, М. С. Страхування фінансових ризиків. Тернопіль: Економічна думка & Карт-бланш, 2002. 572 с.

УДК 336.001.25 (477)

Житар М. О.

канд. екон. наук, доцент,
заступник директора

Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
Університет державної фіскальної служби України,

Овдієнко О. В.

здобувач III освітньо-наукового ступеня вищої освіти,
Університет державної фіскальної служби України

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах розвитку економіки, посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на перше місце виходить питання забезпечення національної безпеки держави. Фінансова безпека є найважливішою її складовою, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, які стоять перед державою. Останнім часом фінансова безпека України перебуває під впливом низки зовнішніх та внутрішніх загроз: фінансові кризи, геополітичної ситуації, впливу діяльності міжнародних організацій, інфляційних процесів, нестабільності правової системи тощо.

Відсутність фінансових коштів призводить до нездатності фінансової системи забезпечувати державу фінансовими засобами, достатніми для виконання її внутрішніх і зовнішніх функцій і в цілому становить загрозу національній безпеці, тому актуальним є формування і практична реалізація дієвого механізму забезпечення фінансової безпеки елементи якого враховують фактори, які впливають на стан фінансової безпеки.

Аналіз наукових публікацій показав різноманіття визначень цього поняття. Фінансова безпека розглядається з різних позицій та тлумачень:

– з позицій ресурсно-функціонального підходу фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань;

– з точки зору статички фінансова безпека - це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і економічне зростання;

– у контексті нормативно-правового регламентування фінансова безпека

передбачає створення таких умов функціонування фінансової системи, при яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами [1].

Досліджуючи питання фінансової безпеки держави, вітчизняні науковці підкреслюють, що сутність фінансової безпеки полягає в нормальному функціонуванні економічної системи взагалі, у можливості нормальної роботи внутрішньої економічної системи та безболісному включенні її до світової економічної системи, але є різнобічною. Тому трактування поняття фінансової безпеки держави описані по-різному (табл. 1).

Проте всі формулювання поняття фінансової безпеки держави відображають лише окремі його аспекти, що унеможлиблює однозначне трактування.

Більш повне трактування поняття фінансової безпеки держави, на наш погляд, наводить Барановський О., визначаючи її і як складову економічної безпеки держави, і як певний стан складових, і як стан фінансових потоків.

Аналіз підходу до розуміння поняття «фінансова безпека держави» дозволив розглядати його як такий стан фінансової системи, що забезпечує захист національних інтересів у сфері державних фінансів. Саме тому більш точним є твердження, що фінансова безпека держави – один з головних критеріїв, за якими оцінюється можливість держави самостійно здійснювати фінансово-економічну політику відповідно до її інтересів.

Таблиця 1

Трактування поняття «фінансова безпека держави» різними науковцями

№	Джерело	Трактування поняття «фінансова безпека держави»
1.	Кульпінський С. [4]	Фінансова безпека держави – це здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної і монетарної політики з метою досягнення стабільності фінансової системи і створення сприятливого інвестиційного клімату.
2.	Єрмошенко М. [1]	Фінансова безпека держави – це стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів.
3.	Шлемко В.[5]	Фінансова безпека держави – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної і податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання.
4.	Сухоруков А. [3]	Фінансова безпека держави – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберегти від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань»
5	Барановський О. [2]	Фінансова безпека розглядається як ступінь захищеності фінансових інтересів; рівень забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стан складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стан фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним з найважливіших системоутворюючих елементів економічної безпеки держави.

Таким чином можемо зробити висновки, що фінансова безпека держави є важливим компонентом національної безпеки країни і від її рівня залежить в цілому благополуччя держави.

Список літератури

1. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. К.: ННІМБ, 2005. 140 с.
4. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / *Фінансова консультація*. 2000. № 5. С. 34–38.
5. Шлемко В., Бінько І. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. К. : НІСД, 1997. 144 с.
6. Samorodov V.V., Sosnovska O.O., Zhytar M.O., Ananieva J.V. Methodical approach to the Quantification of Enterprise Financial Security Level. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2020. № 32. P. 269-277.
7. Сосновська О.О., Житар М.О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення / *Облік і фінанси*. № 3 (81). 2018. С. 124-132.

УДК 336.7

Забалдіна Л. А.

здобувач вищої освіти факультету фінансів та обліку,
Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник:

Петребчук Л. О.

старший викладач кафедри банківської справи,
Київський національний торговельно-економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

Оцінка конкурентоспроможності банку є надзвичайно актуальною, в ній зацікавлені як регулятори (для вимірювання рівня конкуренції на різних сегментах банківського сектору та в цілому), так і власники та топ-менеджмент банку (для визначення місця банку на відповідному сегменті та у банківській системі, а також при розробці стратегічних напрямів розвитку). Проте діяльність банку у трансформаційній економіці настільки багатогранна, що застосування традиційних методів аналізу вже не задовольняє потреби як науковців, так і практиків. Одним з сучасних методів аналізу діяльності банків є кластерний аналіз.

Кластерний аналіз - це метод багатомірного статистичного дослідження, до якого належать збір даних, що містять інформацію про вибіркові об'єкти, та упорядкування їх в порівняно однорідні, схожі між собою групи [1]. Кластерний аналіз відрізняється від звичайного групування тим, що кожен кластер складається з подібних об'єктів, які в той же час відрізняються від інших кластерів.

Одним з підвидом кластеризації є метод К-середніх, який широко використовується при визначенні схожості об'єктів за ознакою «конкурентоспроможності» банківського сектору. Даний метод є найбільш простим у використанні адже не передбачає поглиблене вивчення досліджуваних показників. Тому завдання аналізу зазвичай можна вирішити на первинних етапах аналізу, коли ще суб'єкт немає достатньої інформації про об'єкт дослідження, що в свою чергу дозволяє краще розуміти значимість проведеного дослідження. Ключовий вид задач, які вирішуються за допомогою методу К-середніх – це створення припущень про певну кількість різних кластерів, вибір яких може базуватися на інтуїції суб'єкта аналізу.

Об'єктом кластерного аналізу в даному випадку виступають банки. При цьому кожному банку відповідає певний вектор, що відповідає конкретним показникам діяльності банку:

$$X = \{x_1, x_2, \dots, x_p\} \quad (1)$$

де x_1, x_2, \dots, x_p – показники діяльності банку.

Кількість показників p розкриває розмірність геометричного простору. Кожний досліджуваний показник банку можна зобразити у вигляді точки в багатовимірному просторі. Дві або більше точок, що знаходяться близько один біля одного в геометричному просторі, означають про їх належність до конкретного кластеру.

Пропонуємо переглянути етапи проведення кластерного аналізу при оцінці конкурентних позицій банків серед банків конкурентів.

Перший етап полягає в складанні плану проведення даного аналізу. На цьому етапі вивчаються перспективи кластерного аналізу і приймається рішення про доцільність проведення даного виду аналізу.

На другому етапі суб'єкт вибирає метод кластеризації та відстань. В нашому випадку для дослідження варто використати неієрархічний метод К-середніх. При якому групуються подібні об'єкти в межах одного кластера, що становлять суттєву різницю між об'єктами інших кластерів.

Третій етап кластерного аналізу ґрунтується на визначенні кількості банків для подальшого використання показників їх діяльності при аналізі конкурентоспроможності.

На четвертому етапі кластеризації відбувається формування інформаційної бази, яка необхідна для оцінки конкурентоспроможності банків. При цьому для дослідження використовується статистична інформація з офіційного сайту НБУ або з офіційних сайтів банків про результати діяльності конкретних банківських установ. Варто зазначити, що найгостріша конкуренція серед банків ведеться на кредитному та депозитному ринку, тому для побудови кластерів суб'єкту варто провести аналіз основних показників банківської діяльності на відповідних ринках.

Відповідно до цього, у дослідженні доцільно використати три групи показників, які найбільш точно показують конкурентні позиції банків на банківському ринку, а саме:

1. Частка строкових коштів юридичних осіб та фізичних осіб у зобов'язаннях банку, що свідчить про стабільність ресурсної бази банків.

2. Частка власного капіталу та частка статутного капіталу в пасивах банку, що є показниками надійності банку.

3. Показники кредитної діяльності. До них можна віднести: частку високоліквідних активів, частку проблемних кредитів у кредитах банку, частку кредитів в іноземній валюті до загального обсягу кредитів, відношення коштів клієнтів до суми наданих кредитів.

На п'ятому етапі відбираються схожі групи банків для проведення аналізу.

Шостий етап кластерного аналізу характеризується інтерпретацією результатів по сформованих кластерах та позначення їх у геометричній площині. На цьому етапі можна здійснювати корегування обраної метрики та методу кластеризації для більш точного проведення аналізу.

Після візуалізації показників діяльності банку по конкурентних позиціях банків проводиться розподіл банків-конкурентів на такі групи, як:

- 1) банки-лідери – це банки, що займають провідні позиції на банківському ринку;
- 2) банки – прямі конкуренти, тобто банки, що претендують на лідерство;
- 3) банки – потенційні конкуренти або банки послідовники;
- 4) банки – аутсайтери, що не становлять жодної конкуренції [2].

Отже, використання кластеризації конкурентоспроможності банків надасть змогу впровадити більш якісне стратегічне управління на певних видах ринків та дозволить вищій ланці управління банку забезпечити оптимальне співвідношення між попитом та пропозицією банківських послуг. Це в свою чергу дозволить банку вирішувати перспективні та поточні завдання з раціоналізації процесів надання банківських послуг і створить умови, що підвищить конкурентну позицію банку на ринку банківських послуг.

Список літератури

1. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / за ред. Г. І. Купалова. Київ, 2008. 639 с.
2. Вовк В. Я. Стратегічне управління конкурентоспроможністю банків: монографія. Харків: НТМТ, 2011. 336 с.

УДК 336.2

Лямченко Я. С.
здобувач вищої освіти,
Інституту бізнес-освіти
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ BEPS В УКРАЇНІ

Однією із важливих проблем, яка постала як наслідок інтеграції національних економік та ринків, стало питання міжнародного оподаткування. Сучасні норми дозволяють як транснаціональним корпораціям, так і меншому бізнесу використовувати недосконалість нормативно-правової бази для розмивання оподаткованої бази та виведення прибутку з-під оподаткування.

Відповідно до даних дослідження Інституту соціально-економічної трансформації та Центру соціально-економічних досліджень CASE-Ukraine український бюджет втрачає щороку до 36 мільярдів гривень через виведення коштів у низькоподаткові зони [1].

Як і Україна, інші країни, які мають більш розвинутий контроль у податковому секторі також стикаються із проблемою виведення прибутку з-під оподаткування. Так, за даними МВФ, опубліковані на офіційному сайті в 2018 році, світовий бюджет 2017 року склав 90,4 трильйона доларів США та, паралельно з цим, офшорні обороти склали близько 12 трильйонів доларів США, що свідчить про міжнародну проблему, з якою стикнувся світ [2].

У вересні 2013 року ОЕСР разом із країнами Великої двадцятки ухвалили План дій для урегулювання питання BEPS (Base Erosion and Profit Shifting, далі – BEPS), що складається із 15 заходів, які поділені на 3 основні стовпи: впровадження узгодженості національних правил, що впливають на міжнародну діяльність, посилюючи вимоги існуючих міжнародних стандартів щодо сутності, а також поліпшення прозорості та впевненості.

Наприкінці 2016 року Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва в рамках ОЕСР та зобов'язалася імплементувати мінімальний стандарт Плану дій BEPS. Так обов'язковими до виконання є такі дії з боку України: удосконалення заходів боротьби з податковими зловживаннями; недопущення зловживання пільгами, передбаченими двосторонніми угодами; рекомендації про документацію з трансфертного ціноутворення та розкриття інформації по країнах; удосконалення процедури взаємного узгодження шляхом вирішення спорів.

На початку 2020 року Верховна Рада України прийняла законопроект № 1210, який націлений на внесення змін до податкового законодавства, з метою реалізації Плану BEPS.

Так, Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» вніс ряд змін, які впливають на господарську діяльність компаній. Так, нижче наведено одні з ключових нововведень:

- 1) критеріїв визнання осіб пов'язаними;
- 2) переліку контрольованих операцій;
- 3) інформації, яку повинна містити документація з трансфертного ціноутворення;
- 4) функціонального і економічного аналізу умов контрольованих операцій;
- 5) заміни переліку біржових товарів на перелік сировинних товарів;
- 6) тесту ділової мети для операцій;
- 7) послуг з низькою доданою вартістю;
- 8) збільшення кількості штрафних санкцій.

Як бачимо, Україна не стоїть осторонь світових тенденцій до яких долучились більшість країн світу для створення механізмів протидії господарської діяльності суб'єктів господарювання, яка направлена на виведення капіталу з країни, де здійснюється основна господарська діяльність, з метою зменшення податкового навантаження, що негативно впливає на національні економіки.

Список літератури

1. http://iset-ua.org/ua/novini/podatki/item/156-doslidzhennianaibilshishemi?fbclid=IwAR3MgIOrXcntkoUFT9Zc_KepwAUlcaZZc1KFxtQWarVdOdmPErgo_Iv624.
2. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/06/inside-the-world-of-global-tax-havens-and-offshore-banking/damgaard.htm>.

УДК 336.7

Огурцов Д. О.

здобувач вищої освіти 2 групи 2 курсу,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ

Слово «фінанси» походить від латинського «*finantia*», що перекладається як платіж або дохід.

Фінанси – це економічні відносини, пов'язані з утворенням, розподілом та використанням фондів грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій, в процесі яких відбувається розподіл і перерозподіл сукупного суспільного продукту та контроль за задоволенням суспільних потреб.

Фінанси держави поділяються на централізовані і децентралізовані.

Централізовані фінанси відбивають відносини, що пов'язані з мобілізацією, розподілом і використанням централізованих фондів коштів. Централізовані фонди коштів надходять у розпорядження держави та органів місцевого самоврядування як суб'єкта влади. За рахунок централізованих фондів фінансуються видатки держави, в тому числі на установи невиробничої сфери, судові та правоохоронні органи, здійснюється соціальне забезпечення громадян, виділяються різноманітні допомоги.

Децентралізовані фонди коштів утворюються в усіх галузях народного господарства. За рахунок своїх коштів підприємства, організації усіх форм власності утворюють фонди коштів.

До фінансових операцій, зокрема, належать:

- переказ коштів;
- обмін валют;
- надання послуг із забезпечення проведення емісії цінних паперів;
- надання та отримання позик;
- вкладення (або знімання) коштів на депозитні рахунки;
- страхування;
- надання фінансових гарантій та зобов'язань;
- довірче управління фінансовими активами;
- проведення операцій фінансового лізингу;
- надання послуг з продажу, обслуговування чеків, випуску, векселів, платіжних карток та інших фінансових інструментів.

Фінанси – продукт наявності держави і товарно-грошових відносин.

Фінанси виникли в умовах регулярного товарно-грошового обігу у зв'язку з розвитком держави і потреби у фінансових ресурсах.

Термін «фінанси» походить від латинського «financia», яке в перекладі означає дохід, готівка.

«Фінансові нерви держави» (1577 р.) Ж. Бодена – сама праця цього представника Франції вважається однією з найперших друкованих, яка присвячена фінансів. Заслуги Бодена в розвитку фінансової науки порівнюють із заслугами Сміта в розвитку політичної економіки.

А. Сміт, саме це видатний шотландський політеконом вважається засновником теоретичної фінансової науки. У своїй книзу «Дослідження про природу та причини багатства народів» він аналізує такі фінансові поняття як «вартість» та «додана вартість».

Розглядаючи питання про привласнення державою доданої вартості у межах політичної економіки, німецькі вчені XVII – XVIII ст. відокремлюють ці проблеми в окремий курс – «Фінанси».

В Україні наука про фінанси історично розвивалася у контексті умов розвитку Російської Імперії. Починаючи тільки з другої половини XIX ст. в Україні починають друкувати наукові праці, присвячені проблематиці науки про фінанси. Також, видатний вчений, поет, письменник, громадський діяч Іван Франко більше 40 праць присвятив фінансам.

Етапи розвитку фінансів, як науки:

I період (початок XV ст. – середина XVII ст.) – у період розвивалося вчення про податки, доходи держави та платіжі.

II період (друга половина XVII ст. – кінець XVIII ст.) – продовжується розвиток вчень про бюджет та його роль для розвитку держави

III період (початок XIX ст – початок XX ст. до 1914 р.) – поглиблення вчень про фінанси, дохід держави, заробітну плату, кредитування, страхування.

IV період (1914 р. – теперішній час) – ринкова концепція розвитку фінансової діяльності та фінансів, вивчення фінансового ринку, механізму фінансів, оподаткування, кредитування, вивчення зв'язку фінансової науки з унішими науками.

Історичний характер фінансів як об'єктивної економічної науки підтверджує той факт, що її сутнісні характеристики не можуть кардинально змінюватись при зміні суспільно-економічної формації. Будучи історичною наукою, фінанси незалежно від суспільної формації завжди направлені на розробку ефективної системи формування і використання фондів і доходів, які забезпечували б виконання державою своїх функцій. Разом з тим, незважаючи на спільність сутнісних характеристик в кожній з формацій, фінанси мають свої відмінності: по соціальній направленості, ролі в суспільному виробництві, конкретних формах фінансових відносин.

У докапіталістичних формаціях більша частина потреб держави задовольнялась через установаження різного роду натуральних зборів, податей, повинностей, а грошове господарство було лише в армії.

Основними витратами рабовласницьких і феодальних держав були витрати на ведення війн, утримання монаршого двору, державного апарату, будівництво суспільних споруд. Основними доходами були надходження від державного майна і регалій, військова здобич, данина з покорених народів, натуральні і грошові збори, мито, позики.

З розпадом феодалізму і поступовим розвитком у його надрах капіталістичного способу виробництва все більшого значення стали набувати грошові доходи і витрати держави, а частка натуральних зборів скорочувалась.

На ранніх стадіях розвитку держави не існувало розподілу між ресурсами держави і ресурсами її глави: монархи розпоряджались коштами держави, як своєю власністю. Тільки з відділенням державної казни від власності монарха (XVI – XVII ст.) виникають поняття:

- державні фінанси;
- державний бюджет;
- державний кредит.

Фінанси, як і ціна, кредит, заробітна плата існують об'єктивно як продукт економічного розвитку суспільства.

До початку XVII ст. державне публічне господарство або господарство будь-якого державного утворення нижчого рівня, наприклад: земство, міська община тощо. Отже, фінанси пов'язували з переданням частини доходу громадянина в розпорядження монарха, короля або іншого правителя на його утримання та інші витрати державного змісту.

У XVIII ст. трактування поняття фінансів як державного господарства набуло подальшого розвитку. Державні утворення різного рівня стали називатися союзами публічного змісту, а фінанси – формами та методами добування коштів і їх використання цими союзами під час виконання покладених на них функцій. Найбільш видатними для науки про фінанси були праці таких авторів кінця XIX ст., як В. Лебедев, І. Янжул, С. Вітте, І. Озеров. Саме останній визначив фінанси як сукупність відносин, що виникають під час добування союзами публічного змісту матеріальних засобів.

З часом, крім державного господарства, до складу, фінансів почали включати фінанси сфери виробництва, виконання робіт і надання послуг. Виникають фінансові ринки, набуває розвитку державний кредит та інші фінансові інститути.

Найвищого розквіту фінанси досягли у XX ст., коли державні функції розширилися і вдосконалилися, а товарно-грошові відносини посіли головне місце в економічних системах. Значний розвиток отримали місцеві фінанси, позабюджетні спеціальні фінансові фонди, фінанси підприємницьких структур.

Термін «банківська справа» походить від італійського «banco», яке перекладається як «лавочка».

Банківська справа – частина економіки, яка вивчає структуру та процеси в банківській сфері. Головним суб'єктом банківської справи є банк, який є фінансовим посередником між позикодавцем та позичальником. Він також може здійснювати інші послуги по фінансових операціях для фізичних та юридичних осіб.

Універсальні банки виконують широкий спектр банківських операцій. В Україні більшість банків універсальні, їм заборонено здійснювати діяльність лише у сфері торгівлі, матеріального виробництва і страхування. Спеціалізовані банки обмежують свою діяльність невеликим колом операцій або функціонують у вузькому секторі

ринку, або обслуговують окремі галузі економіки. Порівняно з іншими секторами економіки, банківська сфера досить інтенсивно регулюється з боку держави.

Історія розвитку банківської справи тісно пов'язана з історією діяльності банків та виникненням грошей. На жаль, немає достовірних відомостей про виникнення перших кредитних установ та характер здійснюваних ними позичкових операцій.

За свідченням істориків, перші кредитні операції здійснювалися у Стародавньому Вавилоні, де не тільки обмінювались, гроші однієї держави на гроші іншої, а й практикувалося прийняття вкладів та видання по них певних відсотків.

Починаючи з VI ст. до н.е., кілька сотень грецьких міст та їхніх колоній карбували власні монети, вели жваву торгівлю, розвивали грошово-кредитні відносини. Інтенсивна торгівля, що велася з використанням різних монет, які карбувалися як державами, так і містами, зумовила виникнення таких учасників торгових операцій, які б розбиралися у монетах, що були в обігу. За цих умов виникла така професія, як мінйяли, які розкладали монети на спеціальному столі і перевіряли їх якість. Звідси грецька назва - мінйяли-трапедзити.

Як свідчать деякі джерела, винахідцями перших банківських операцій були не тільки окремі особи (трапедзити), а й деякі церковні установи, де нагромаджувалися значні кошти, адже саме храми були надійним сховищем для грошей.

Зародження діяльності банкірів і відповідно банківської діяльності Нового часу почалося у XII ст. особливо активно на півночі Італії.

Найбільшого розвитку банківська діяльність досягла в Італіїце пояснюється тим, що ця територія була на перехресті торговельних шляхів, через які європейські держави торгували.

Пізніше банківська справа поширилась на Північну Європу. В XIII ст. кілька італійських мінйяли (із Ломбардії) влаштувалися в Лондоні і почали пропонувати свої послуги комерсантам.

У XVI ст. з'явилися перші банкірські дома - Медичі в Італії, купецькі гільдії Амстердама, Венеції, Генуї, Мілана, які створили навіть спеціалізовані банки – «жиробанки».

Першу спробу створення банків у Росії було зроблено у 1665 р. у Пскові, однак ця ідея не була схвалена центральним урядом і банк так і не розпочав свою діяльність. Поява першого російського банку відноситься до 1733 р.

В Україні початок банківської діяльності було покладено в середині XVIII ст. Вона розвивалася разом зі становленням банківської системи Росії. У ті часи торгівля велася за готівку, а промисловість розвивалася в основному за рахунок держави.

На сьогодні банківська система України є ключовою частиною фінансової системи країни, важливим елементом господарського механізму, де реформування розпочалося раніше, ніж в інших секторах економіки. Саме банківська система повинна відіграти важливу роль у створенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливання капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва.

Страховання – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій, визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів.

Економічні відносини страхування є складними та багатограними. Економічну категорію страхування характеризують такі ознаки:

1. Під час страхування виникають грошові перерозподільчі відносини, зумовлені наявністю страхового ризику як імовірності та можливості настання страхового випадку, здатного завдати матеріальних та інших збитків.

2. Для страхування характерні замкнені перерозподільчі відносини між його учасниками, які пов'язані з солідарним розподілом суми збитку одного чи кількох суб'єктів на всіх суб'єктів, залучених до страхування.

3. Для організації замкнені розподілу збитку утворюють грошовий фонд цільового призначення, який формують за рахунок фіксованих внесків учасників страхування. Оскільки кошти фонду використовують тільки між учасниками його створення, розмір страхового внеску відображає частку кожного з них у розподілі збитку. З огляду на це, чим ширше коло учасників страхування, тим менший розмір страхового внеску, тим доступніше та ефективніше страхування.

4. Страхування передбачає перерозподіл збитку як між різними територіальними одиницями, так і в часі.

5. Характерною рисою страхування є повернення мобілізованих у страховий фонд платежів.

Згідно з історичними письмовими згадуваннями страхування як явище почалося в Межиріччі. Все почалося з виникнення своєрідної касти торговців, які спеціально позичали гроші своїм колегами, які прямують до тривалої подорожі по торгових справах - і не вимагали цих грошей назад у випадку крадіжки або втрати товару під час перевезення. У разі ж вдалого повернення - отримували від них понад основного боргу ще деяку суму грошей.

Стародавній Єгипет – там на будівництві самих знаменитих пірамід були організовані перші каси взаємодопомоги серед робітників. Роблячи посильні внески зі своїх мізерних заробітків, будівельник мав хоч якісь гарантії, що якщо він отримає травму, то його хоча б не викинуть як непотріб, а видадуть необхідні кошти для подальшого існування. Як неосвічені раби, що день і ніч переносили багатотонні камені, дійшли до цієї системи, до сих пір залишається таємницею для вчених.

Рим. Основа сучасної Європи. Виникнення там страхової справи, як не дивно, пояснюється веденням численних воєн. Коли римські легіони завойовували провінції в Іспанії, гостро постало питання про забезпечення їх провіантом і зброєю для ведення повноцінних бойових дій. Цим завжди раді були займатися купці. Однак Іспанія все ж перебувала на значній відстані від Італії, і чим більше була ця відстань, тим більше було шансів у варварів пограбувати слабо захищені каравани. Це призвело до того, що після кількох невдалих спроб торговці закономірно відмовилися постачати в легіони все необхідне, що значно погіршило їх становище в Іспанії. Без провіанту, необхідної зброї і речового постачання іспанська кампанія була на межі краху.

І перебуваючи в скрутному становищі, хтось із тодішніх бюрократів першим видав указ, в якому говорилося, що коли який-небудь караван буде пограбований, купцеві повернуть всі кошти, ще й дадуть зверху, щоб не засмучувався. Каравани потекли рікою. Римська імперія була цивілізованою країною, указам вірили і їх виконували. Як правило, втрати дійсно траплялися: сотні караванів не доходили до місця призначення. Але ті, хто таки прибули на місце – врятували всю іспанську кампанію.

Список літератури

1. Мороза А. М. Банківська енциклопедія, 1993.
2. Комерційні банки в Україні. Довідник.
3. Мороз А. Основи банківської справи, 1994.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. / Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. 2001. Закон України «Про Національний банк України» від 27.02. 2004.

5. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні / Затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р.
6. Положення НБУ «Про кредитування» Затверджено постановою Правління НБУ № 246 від 28 вересня 1995 р.
7. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків.
8. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. для студ. екон. спец. К.: Знання, 2000. 243 с.
9. Мітенко В. І. та ін. Основи лізингу: навчальний посібник / Серія «Бібліотечка банкіра». К.: Т-во «Знання», КОО, 1997. 138с.
10. Фінансове право. Словник фінансово-правових термінів / проф. Л. К. Воронової.
11. Предмет фінансового права. Словник фінансово-правових термінів.
12. Шемшученко Ю. С. Фінансове право. Юридична енциклопедія.

УДК 336.717.3

Петриківа О. С.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінанси та кредит,
Харківський національний університет будівництва та архітектури,

Кроль М. Т.

здобувач вищої освіти гр.Ф-41,
Харківський національний університет будівництва та архітектури

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ БАНКУ

Процес формування ресурсів банку – одне з найважливіших питань, яке залишається основним та першочерговим у діяльності банків та отриманні ними фінансових результатів. Саме від структури ресурсів залежить масштаб діяльності банку. Тому особливої уваги з боку науковців та практиків надається вирішенню сучасних проблем формування грошових ресурсів [1].

І хоча питання забезпечення ресурсами банків постійно розглядається провідними вченими досить ґрунтовно вони потребують подальших досліджень, що пов'язано зі змінами, які відображають гнучкість сучасної економіки.

Джерела формування ресурсів банків визначаються особливим місцем їх у ринковій системі: як провідних посередників грошового ринку; як комерційних структур, що працюють заради прибутку; як економічних суб'єктів, що піддаються більшим фінансовим ризикам, порівняно з іншими суб'єктами ринку. Завдяки цим особливостям банки формують свої ресурси на трьох засадах: накопичення власних коштів як бази для забезпечення економічної самостійності і фінансової відповідальності банку за його зобов'язаннями; приймання грошових коштів від юридичних та фізичних осіб на зберігання згідно з посередницьким призначенням і особливим статусом банків (залучення коштів банками); позичення коштів в інших банках та економічних суб'єктах.

Загострення проблеми формування недостатньої ресурсної бази (через низький рівень доходів населення) та перевага коротких пасивів робить банківський сектор вразливим до ризику втрати ліквідності, підвищення кредитного та ринкового ризиків. Незадовільний фінансовий стан позичальників вимагає створення значних резервів, що в умовах відсутності відносно стабільних джерел надходження ресурсів ускладнює формування ресурсної бази комерційних банків.

Основу ресурсів банків складають залучені ресурси. На стійкість ресурсів негативно впливають короткострокові депозити (які переважають над довгостроковими) та занадто велика кількість вкладів до запитання. Така структура забезпечених ресурсів банку може бути оцінена як негативний фактор через обмеження кредитно-інвестиційної діяльності банку. Незважаючи на досить дешеві у

порівняні з довготерміновими вкладками, банку необхідно залучати різноманітні форми ресурсів з метою забезпечення необхідного обсягу ресурсів.

За останні чотири роки банки України демонструють позитивну тенденцію щодо збільшення коштів фізичних та юридичних осіб. Найбільшу питому вагу у структурі залучених коштів займають депозити фізичних осіб.

З метою вирішення сучасних проблем формування ресурсів банків, необхідно приділяти увагу підвищенню надійності банківської системи, зміцнювати довіру до неї з боку населення, працювати над розробкою системи привілеїв в обслуговуванні тих, хто на постійній основі довіряє свої кошти банку, тим самим формувати собі ресурси з надійних та перевірених часом джерел, а також розробляти депозитну політику націлену на залучення нових дійних клієнтів.

Список літератури

1. Фінансова система України в сучасних умовах трансформації соціально-економічних відносин: колективна монографія / Харківський національний університет будівництва та архітектури. Харків: ФОП Панов А. М., 2019. 356 с.

УДК 336.7

Стець Л. Г.

здобувач вищої освіти,

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник:

Гербич Л. А.

канд. екон. наук, доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

НАСЛІДКИ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку України актуальними залишаються проблеми, пов'язані з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом. Відмивання таких доходів негативно впливає на різні показники економіки держави, а саме на розмір ВВП, структуру споживчого попиту, обсяги експорту та імпорту, конкуренцію, доходи домогосподарств і держави, зайнятість, потоки капіталу, дані економічної статистики, репутацію країни та її фінансових установ тощо.

Однією з найважливіших особливостей легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є те, що учасники можуть навіть не підозрювати про її злочинність. Це призводить до невинувато великих фінансових втрат, а також втрати довіри населення до діяльності банківських, інвестиційних та інших фінансових установ. Як наслідок, це уповільнює швидкість обігу грошових коштів, оскільки більшість населення, в тому числі юридичні особи і фізичні особи-підприємці, у такій ситуації відмовлятимуться зберігати свої заощадження в установах такого типу та укладати ті чи інші угоди.

Маючи стабільний потік нелегальних доходів, злочинці можуть вкладати їх у вигідний для них легальний бізнес, одержуючи при цьому величезну конкурентну перевагу перед легальними конкурентами. Одним із найбільш поширених методів, який використовується при відмиванні коштів є придбання імпортованих товарів по завищених цінах і експорт по занижених цінах. Таким чином, ми можемо сказати, що такі операції спотворюють дані про обсяги імпорту та експорту в країні.

Безпосереднім джерелом одержання «брудних» коштів є тіньова економіка, її поширення неможливе без процесу легалізації доходів злочинного походження,

оскільки вона виступає замовником неврахованих коштів і найбільшим виробником нелегальних доходів. Таким чином, кошти, які отриманні від незаконної діяльності, витрачаються на придбання нових товарів і послуг, упродовжуються в легальний економічний обіг і тому викликають порушення рівноваги в економіці держави.

Ефективність функціонування системи фінансового моніторингу залежить від особливостей її побудови, що визначає нормативно-правове, організаційне, методичне забезпечення, а також особливості взаємодії та взаємозв'язків між її суб'єктами. Саме відсутність державного контролю неминуче призводить до зростання злочинності у сфері економічної діяльності.

Для вирішення проблем, що пов'язані з легалізацією «брудних» грошей, більшість економічно розвинутих країн світу створили законодавчу базу, яка чітко регламентує заходи з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також механізми взаємодії національних правоохоронних і контролюючих органів у цій сфері та відповідні вимоги щодо обмеження банківської та комерційної таємниці.

Щодо України, то 28 квітня 2020 року набрав чинності новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [1].

Новий Закон зосереджується на впровадженні Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та деяких важливих Директив Європейського парламенту. Також він передбачає появу такого визначення як «ризик-орієнтований підхід» і порядок його застосування. Згаданий підхід являє собою необхідність суб'єктів первинного фінансового моніторингу брати до уваги місце розташування держави клієнта, товари і послуги, що їх отримує клієнт від такого суб'єкта. Тобто вміння управляти ризиками – «не дай себе використати при відмиванні доходів та фінансуванні тероризму» [2].

Даний Закон дозволить вийти Україні на новий рівень якості системи фінансового моніторингу та привести наше законодавство у відповідність до вимог ЄС. Як наслідок, наша країна стане частиною глобальної системи боротьби з відмиванням доходів і протидії незаконних операцій з грошима.

Отже, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, викликає порушення економічної рівноваги та впливає на стан розвитку економічної сфери суспільства загалом. Найчастіше це проявляється в порушенні рівноваги у суспільстві між прибутками й видатками, між інвестиціями і заощадженнями, між кількістю грошей та рівнем цін тощо. Процес відмивання «брудних» грошей несе загрозу для загальноекономічного розвитку територій та країн, які відмовляються від жорсткого контролю за цим видом міжнародної злочинної діяльності. Постійне вдосконалення світового ринку змушує керівництво країни шукати нові методи боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. Як наслідок, створюється потужна законодавча база, яка містить в собі різні підходи до вирішення даної проблеми.

Список літератури

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 гр. 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-IX>.

2. AML-закон №2179. Що нового? Департамент фінансового моніторингу НБУ. Київ, 22 січ. 2020 р. URL: <http://publications.chamber.ua/2019/FLIFI/AML%20Law%20-%20overview.pdf>.

УДК:332.145

Тройнікова О. М.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
управління державними і корпоративними фінансами,
Український державний університет залізничного транспорту

УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ В УКРАЇНІ

На історичній хвилі початку ХХ століття створилась ситуація коли для здійснення таких масштабних проєктів, як будівництво залізниць, міст, освоєння нових територій необхідні були значні капітальні вкладення, окремих індивідуальних капіталів було недостатньо. Результатом стало масове створення акціонерних товариств для централізації капіталів.

Ще раніше, перші акціонерні товариства виникли в Англії, в Голландії. У XVII і XVIII століттях були створені акціонерні товариства у Франції, Німеччині, Данії та інших країнах. Значне поширення таких товариств відбулося у XIX столітті. І нарешті у ХХ ст. акціонерна форма в стала пануючою в усіх розвинутих країнах [1].

На сучасному етапі виникають нові напрямки в існуючих класичних процесах. Однією з характерних рис сучасності є висока швидкість отримання, обробки, аналізу та прогнозування інформації.

Одним з напрямлень яке сформувалось завдяки цьому є поява інтернет-трейдингу. Інтернет-трейдинг – це система роботи з цінними паперами, яка дає інвестору доступ до біржової інформації, а також дає можливість укласти угоди з купівлі-продажу цінних паперів на біржі в режимі реального часу за допомогою спеціальної сертифікованої програми, встановленої на персональному комп'ютері [2].

Сучасний етап характеризується можливістю для будь-якого користувача ставати учасником фондового ринку, а зокрема акціонером.

Аналізуючи сучасні інформаційні, наукові джерела [2, 3] можна визначити основні чинники, що впливають на впровадження та розповсюдження інтернет-трейдингу і як наслідок на його перспективність:

Умови та переваги полягають в наступному [4, 5]:

Доступність та оперативність. Відповідна система багаторівневого захисту. Зручність. Швидкість. Рівні умови для всіх учасників. Незначні витрати для облаштування робочого місця. Низький бар'єр входження дозволяє будь-якому користувачу розпочати торгівельний процес, незначні витрати при вході є наслідком невисоких ризиків. До цього також можна віднести не дуже чутливий поріг виходу. Відбування подій та всього робочого процесу в реальному часовому інтервалі.

Все це дає можливість дрібним користувачам брати участь у фінансових процесах, що відбуваються на фондовому ринку, стаючи його повноправними учасниками.

Окрім умов, що забезпечують переваги інтернет-трейдингу існують і недоліки одним з яких є :інституційні ризики, відносно слабка захищеність від технічних збоїв, відсутність регламентації використання електронних документів на законодавчому рівні [5].

Список літератури

1. Беляєв О. О., Бебело А. С. Політична економія: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2001. 328 с.
2. Семчук О. Проблеми розвитку фондового ринку України. *Економіка і право*. 2009. № 2. С. 9 – 12.
3. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/press/2009/10/4/209972> (Дата звернення: 27.05.2020).
4. Ддендебера В, Сидоренко О. Розвиток інтернет-трейдингу в Україні. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2017. № 14 (36). С. 116 – 118.
5. Ситнік І. П., Кеба А. А. Актуальні питання й перспективи розвитку інтернет-трейдингу та його платіжних систем в Україні. 2016. № 7. С. 86 – 87.

Кідиба І. І.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник:

Смерічевська С. В.

д-р. екон. наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН ПРИ УПРАВЛІННІ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАННЯ

Визначено, що технологія блокчейн дозволить створити надійну та безпечну систему, яка працюватиме без посередників при міжнародному та місцевому транспортуванні вантажів. Розглянуто переваги та недоліки даної технології, досліджено міжнародний досвід впровадження технології в ланцюги постачання. Предмет дослідження – організаційно-технологічний механізм взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності в процесі впровадження та використання технології блокчейн при управлінні ланцюгами постачання. Ключові слова: блокчейн, логістика, торгівля, рітейл, управління ланцюгами постачання, логістичні операції.

Ланцюг постачання – головний інструмент сучасної логістики, який об'єднує усіх учасників процесу створення і доставки товарів у єдиний механізм. Оскільки товарно-виробничі відносини сьогодні розвинуті настільки, що сировина, виробництво та кінцевий споживач можуть знаходитися один від одного на різних кінцях світу, ланцюги постачань можуть охоплювати сотні стадій та десятки географічних розташувань. Через це прослідкувати за кожним їх етапом та розслідувати можливі порушення надзвичайно складно. виправити наявні недоліки ланцюга постачання може блокчейн [1].

Технологія блокчейн (з англ. blockchain – ланцюжок блоків) сьогодні набирає стрімкої популярності: про неї пишуть статті, дискутують на форумах та галузевих конференціях, а на її основі впроваджують стартапи в різних галузях економіки. Термін блокчейн дослівно означає «ланцюжок блоків», де кожен блок пов'язаний із попереднім. Блоком називають такий інформаційний пакет, що містить у собі всі попередні відомості і частину нових. А весь ланцюжок являє собою розподілену між безліччю учасників базу даних, що працює без централізованого управління, тобто відсутній посередник у вигляді одного «центрального сервера», на якому зберігається вся інформація. Враховуючи те, що ланцюги поставок – це послідовність пунктів доставки продукції з початкового пункту в кінцевий, важливо мати інформацію стосовно переміщення товару за допомогою децентралізованих записів. Ступінь впливу новітньої технології на логістику та інші області підприємства досить висока (рис. 1).

Навіть найпростіше застосування технології блокчейн може мати значні переваги в управлінні ланцюгом поставок, серед яких:

- отримання даних для моніторингу, скорочення тимчасових затримок;

- зменшення витрат;
- усунення людських помилок;
- забезпечення безпеки.

Рис. 1. Ступінь впливу технології блокчейн на окремі області діяльності організації
Джерело: складено автором на основі [2]

Лідуючі позиції за обсягами інвестицій в індустрію блокчейн займають США. У звіті The Pulse of Fintech голландського аудиторського гіганта KPMG йдеться, що за шість місяців поточного року обсяг інвестицій в американські блокчейн-компанії в два рази перевершив показники за весь попередній рік, що сталося за рахунок раундів фінансування. Одним з перших блокчейн в торгівлі застосував світовий лідер роздрібною торгівлі - компанія Walmart. З 2016 року вона запустила пілотний проект по використанню технології блокчейн при поставках свинини з Китаю. Нова технологія дозволяє компанії відслідковувати складні ланцюжки поставок і при необхідності відкликати проблемні продукти харчування або ліки [3].

У 2019 році американський гігант роздрібною торгівлі Walmart у співпраці з IBM використовував технологію блокчейн для відстеження ланцюжка поставок креветок з Індії до роздрібних магазинів Sam's Club в США. З цього приводу президент Національного інституту рибного господарства Джон Коннеллі зауважив: «Будучи одними з найбільш затребуваних товарів в світі, морепродукти мають складний ланцюжок поставок, що змушує працювати над розвитком програм відслідковування за допомогою інноваційних технологій. Приємно бачити, що такий роздрібний лідер, як Walmart, бере участь в тестуванні блокчейна для роботи з морепродуктами». Креветки є найбільшим сільськогосподарським експортним продуктом Індії, 46% споживання якого припадає на США. LiveMint повідомляє, що технологія блокчейн допоможе індійським фермерам відповідати суворим американським стандартам на харчові продукти, завойовувати довіру американських споживачів і забезпечувати довгострокове зростання креветочного фермерства на території своєї країни.

Отже, Технологія блокчейн зможе спростити всі процеси та дасть змогу відслідковувати товар на всіх етапах перевезення.

Список літератури

1. Логістика 2.0: блокчейн зробить постачання прозорим і кардинально змінить уся галузь. URL: <https://bakertilly.ua/news/id44236>.
2. Retail: Opening the Doors to Blockchain. URL: <https://cognizant.com/whitepapers/retail-opening-the-doors-to-blockchain-codex2879.pdf>.
3. Walmart использует технологию Blockchain для отслеживания блокчейн креветок. URL: <https://cryptohamster.org/walmart>.

УДК 656

Лопатін А. О.
аспірант,

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

**ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР ПОСТАЧАЛЬНИКА
ПРИ ВИКОРИСТАННІ КРИТЕРІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА
ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК**

Питання оцінки постачальника за ланцюгом поставок постає перед науковцями, зважаючи на запит менеджерів-практиків та є досить дослідженим. Серед найбільш застосованих методів слід виділити критеріальний аналіз постачальників, через його прикладну привабливість, здатність та простоту застосування.

При критеріальному аналізі виділяють кілька кроків для оцінки та вибору постачальників. На рис. 1 показані різні етапи оцінки постачальників.

Рис. 1. Поступові кроки оцінювання постачальника

Джерело: складено автором на основі [1, с. 2]

Для оцінки постачальників існує багато факторів розглядаються такі, як мін. розмір замовлення, виробнича потужність постачальника, стратегія пошуку постачальника, тип продукції, стратегія виробництва та ін., що представлено на рис. 2.

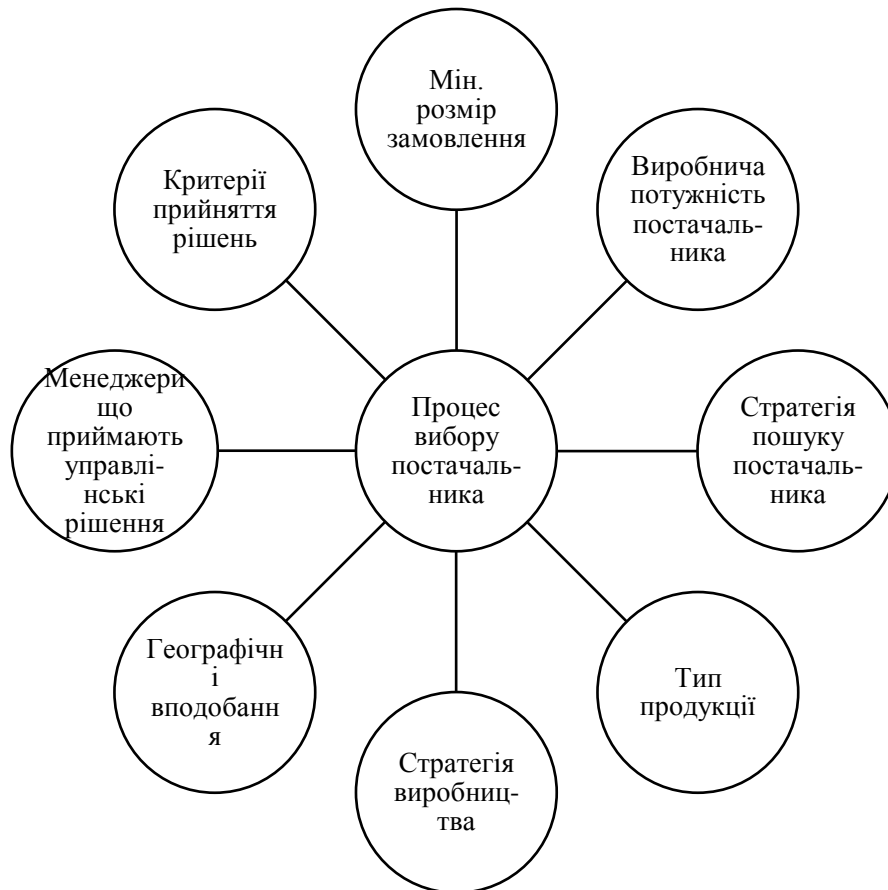

Рис. 2. Фактори, що впливають на вибір постачальника

Джерело: складено автором на основі [1, с. 2]

Реалізація запропонованого алгоритму є сферою відповідальності менеджерів на відповідних підприємствах та вимагає більш детально розгляду, але сама така загальна структура здатна допомогти у плануванні та реалізації конкретних методик критеріального аналізу та оцінки постачальника.

Питанням для подальших досліджень є мультикритеріальний метод оцінювання постачальника, а також пошук та поєднання кількох методів оцінювання. Також у подальших дослідженнях постає питання використання нових та удосконалення вже вивчених методів оцінювання постачальників за ланцюгами поставок, як то використання методів штучного інтелекту(у т. ч. машинних методів).

Список літератури

1. Selection of Suppliers through Different Multi-Criteria Decision Making Techniques / A.Khaled, P. Sanjoy, A. Md Salahuddin, K. Ripon // Global Journal of Management and Business Research 11(4):1-11. – 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/236858295_Selection_of_Suppliers_through_Different_Multi-Criteria_Decision_Making_Techniques.

СЕКЦІЯ 6

SECTION 6

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА**
**CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY,
CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS**

УДК 342.7

Баженова А. С.

здобувач вищої освіти 5 курсу,
Університет державної фіскальної служби України

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні як демократичній, правовій державі важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянин відведено праву особи на правову допомогу, закріпленому у статті 59 Конституції України. Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер. Основним інститутом, що надає правову допомогу є саме адвокатура. Даний інститут потребує реформування та приведення його у відповідність до європейської моделі інституту адвокатури у зв'язку з чим було внесено зміни до Конституції України щодо порядку здійснення представництва у судових інстанціях. Відповідно актуальність даного питання полягає в запровадженні суттєвих змін щодо здійснення своєї діяльності адвокатом та адвокатської монополії.

Мета роботи полягає у визначенні моделей адвокатської діяльності та виявленні особливостей їх становлення та функціонування в європейських країнах з метою використання їх досвіду в Україні.

Значний внесок у розробку теоретичних засад організації та діяльності органів адвокатури зробили: М. О. Баймуратов, О. М. Бандурка, Ю. Г. Барабаш, Д. М. Белов, Ю. М. Бисага, Т. В. Варфоломеєва, А. М. Колодій, В. П. Колісник.

У 2012 році було розпочато розробку плану проекту стосовно введення в дію монополії адвокатури. Зміни до Кримінального процесуального кодексу України відповідно до яких виключно адвокат має право на здійснення захисту підозрюваного чи обвинуваченого, представляти інтереси потерпілого, позивача чи відповідача в суді [1].

Всі ці заходи і зміни здійснювались, оскільки однією з умов досягнення членства в Європейському Союзі є побудова такої системи адвокатури, яка відповідала б новим суспільно-політичним і економічним реаліям, розроблення законодавства, норми якого відтворювали б модель європейського інституту адвокатури.

Європейська практика в питанні монополії адвокатів виокремлює три системи монополії:

1) абсолютна монополія характеризується виключно правом адвокатів на здійснення всіх юридичних послуг, у тому числі і надання юридичних консультацій. До таких країн належать: Німеччина, Франція, Іспанія, Австрія.

2) обмежена монополія закріплює за адвокатами право на захист і представництво в судах. До країн з даним видом монополії належать: Італія, Нідерланди, Португалія.

3) демонаполізована адвокатура, тобто відсутність будь-яких проявів монополії на ринку юридичних послуг. Такої системи притримується Фінляндія.

Окремо варто відмітити досвід Англії, оскільки це країна з найбільш стабільною правовою системою, яка на певному етапі свого розвитку ввела адвокатську

монополію та розділила адвокатів на баристерів (представництво в судах) та солісіторів (правова робота поза судами) [2, с. 29].

Запровадження адвокатської монополії в Україні є питанням неоднозначним. Експерти, досліджуючи дане питання, посилаються на пряме порушення чинного законодавства, зокрема, на статтю 59 Конституції України, у якій зазначається, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [3].

Введення монополії в Україні усуває конкуренцію у сфері здійснення представництва в судах, що суперечить конституційній гарантії захисту конкуренції та сприятиме погіршенню якості адвокатських послуг. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16.11.2000 р. по справі № 1-17/2000 зазначив: «Згідно з положеннями частини третьої статті 42 Конституції України держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Закріплення лише за адвокатами права на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного від обвинувачення та надання юридичної допомоги особам, які притягаються до адміністративної відповідальності, не сприяє конкуренції щодо надання кваліфікованої правової допомоги у цих сферах і підвищенню кваліфікації фахівців у галузі права [4].

Важливим є те, що розвинені країни, поряд із самоврядним недержавним інститутом, мають інститути державної адвокатури, а також некомерційні організації, фінансовані державою, які надають безкоштовні юридичні послуги малозабезпеченим верствам населення. В Україні проблема можливості надання кваліфікованої безоплатної правової допомоги залишається не розв'язаною [5, с. 399]. Дана думка підтверджується наявними проблемами доступу особи до безоплатної правової допомоги котрі пов'язані з необхідністю самостійної підготовки та отримання низки документів, що вимагаються центрами з надання безоплатної допомоги при зверненні до них. Деякі категорії осіб через недієздатність, обмежену дієздатність чи недосягнення повноліття не спроможні захистити свої права, а такі вимоги ставлять під сумнів доступність даної державної послуги для них.

При зверненні до центру потрібно подати паспорт, реєстраційний номер облікової картки платника податків, документи про доходи (довідки з управління Пенсійного фонду України та Державної фіскальної служби України), але перелік необхідних документів відсутній в Законі України «Про безоплатну правову допомогу», що значно затягує та ускладнює можливість звернення за правовою допомогою.

Після збору всіх документів особа може звернутись до центру надання безоплатної правової допомоги, котрий має ще 10 днів на видачу наказу про надання чи відмову в наданні правової допомоги. Враховуючи збір довідок, видачу наказу, ознайомлення адвоката з матеріалами, спливе не мало часу до моменту безпосереднього надання правової допомоги.

Запровадження монополії адвокатури в Україні провокує негативні наслідки у вигляді нестачі адвокатів та їх надмірної навантаженості, оскільки наявний великий об'єм справ на розгляді в судах і кожна справа це не одне судове засідання. Таке явище може унеможливити реалізацію деякими громадянами свого права на отримання правничої допомоги особливо в невеликих містах.

Ще одним з наслідків запровадження монополії є підвищення цін на послуги адвокатів, що буде абсолютно не виправданим, оскільки рівень їхньої обізнаності, кваліфікації не змінюється.

Покращення якості надання правових послуг теж є сумнівними, оскільки складання іспиту та проходження платного шестимісячного стажування не є гарантією якості юридичних послуг.

Враховуючи вищенаведене ми притримуємось думки, що на даному етапі розвитку, запровадження монополії адвокатури для досягнення європейських стандартів без ґрунтовного реформування всього законодавства, починаючи з Конституції України, не є можливим.

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Миськевич Т. Реформування ринку юридичних послуг в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2015. № 9. С. 27 – 31.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
4. Рішення Конституційного суду України від 16.11.2000 р. по справі № 1-17/2000 (справа про право вільного вибору захисника). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>.
5. Лівінська К. Б. Монополізація адвокатської діяльності: проблемні питання. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 398 – 400.

УДК 34

Гіденко Є. С.

магістр права, викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,

Звєгінцева А. М.

курсант 1 курсу ФПФПКП,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

СМЕРТНА КАРА

Питання застосування смертної кари був актуальним в той чи іншій мірі в протязі всієї історії цивілізації. Однак не слід переоцінювати його значення в сучасних світових умовах, що сьогодні властиво багатьом політикам, законодавцям і вченим. Під час викладу стане ясно, чому дійсно дане питання не грається такої великої ролі, яку йому зазвичай приписують, в, ще раз підкреслити, сучасних умовах (коли вже перед законодавцем не варто питання про те, стратити або не страчувати, скажімо, за злочинство або зґвалтування; зараз суперечка йде лише про те, стратити за особливо тяжкі злочини або не страчувати взагалі) [1, с. 533 – 534].

Історично смертна кара «еволюціонувала» з найдавнішого звичаю кровної помсти, який існував ще в додержавному суспільстві і висловлювався у формулі «око за око, зуб за зуб». Тоді не покарати злочинця, чи не помститися, не відновити справедливості вважалося ганьбою, безчестям для потерпілого або його родичів (у разі смерті). З появою держави каральні функції поступово переходять до спеціального державного апарату. Вбивство злочинця (смертна кара) стає публічним і набуває статусу кримінального покарання, що виконується від імені державної влади. Однак перелік злочинів, що підпадають під таке покарання, все більш розширювався (державні, релігійні та інші злочини).

Таким чином, до кінця XVIII століття смертна кара у Франції призначалася в 119 випадках, в Англії, за різними даними, від 160 до 250, в Німеччині – в 44. Однак тенденція XIX століття висловилася в скороченні складів злочинів, що караються стратою. Так, німецький кодекс 1872 року передбачив дану міру покарання тільки в двох випадках (посягання на життя імператора і навмисне вбивство). Шведський кодекс 1864 року – в 23 випадках. Повністю смертна кара була скасована в

XIX столітті в Італії, Голландії, Португалії та деяких інших країнах. Слід пам'ятати, однак, що існувало військове законодавство, де стратили за набагато більшої кількості злочинів.

У багатьох країнах смертна кара повністю скасована (Австрія, Гренландія, Ісландія, Італія, Монако, Франція, Фінляндія, 13 штатів США та ін. – всього близько 45 країн), в інших (Данія, Люксембург, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Росія і ін. – близько 35 країн) не застосовується, по-третє (Японія, 37 штатів США, більшість країн Африки та Азії, приблизно половина країн Латинської Америки, багато соціалістичні країни і ін. – близько 100 країн) застосовується і сьогодні.

Здається, що смертна кара не повинна виключатися з законодавства жодної країни. Держава повинна мати можливість в крайній ситуації застосувати дану міру покарання. Інша справа, слід звузити коло караних діянь і, можливо, ввести обов'язковий елемент рецидиву або кількісний фактор (т. е. Засуджений повинен зробити не менше двох злочинів). Скажімо, навряд чи хто-небудь буде заперечувати проти страти терориста, вибухають будинки, або маніяка, кровожерливо вбивав людей. Бувають такі випадки, «коли залишення людини в живих непропорційно з тими злочинами, які він зробив» (прокурор І. М. Тараканов).

О. Ф. Шишов пропонував зберегти смертну кару за зраду Батьківщині, терористичний акт, диверсію і умисне вбивство при обтяжуючих обставинах: «Ставлячись в принципі негативно до смертної кари, я вважаю, що зараз скасування її за всі злочини була б дещо передчасною, бо суспільне думка, з яким не можна не рахуватися, не підготовлене до такої скасування» [3, с. 130].

Смертна кара, безумовно, є стримуючим фактором, обмеженням. І з цієї точки зору її можна розцінювати як засіб захисту суспільства. С. В. Познишев вважав, що покарання має тільки одну мету – попередження злочинів, яке можливе у формі фізичного утримання (для злочинців) або психічного протидії злочину (для інших членів суспільства). З огляду на, що наше суспільство ще не готове надати належної протидії з огляду на ще не сформувалася загальної моральності і національної самосвідомості, з огляду на невпевненість в країні, в народі і самому собі, скасовувати смертну кару недоцільно. Ні суспільство, ні країна до цього не готові. Адже заміна смертної кари – це довічне ув'язнення, а ось з місцями для засуджених у нас як раз проблеми.

Однак слід визнати, що довічне ув'язнення набагато краще страти. По-перше, задоволені гуманісти. По-друге, злочинець тоді зміг би принести суспільству користь, виконуючи безкоштовно різні роботи (або на користь держави, або на користь сторони потерпілого, або й в ту і в цю). Якби держава продумала дану програму і все ж як-небудь постаралося знайти для цих цілей кошти, то, як мені видається, це б себе окупило як в економічному, так і соціально-політичному плані [4, с. 52 – 53].

Ще раз зазначу, що яким би негуманним актом не здавалася смертна кара, її скасування недоцільно. Як показує історія, така міра покарання швидше необхідна, ніж ні. Держава, маючи в арсеналі даний вид покарання, може ним користуватися вкрай рідко, замінюючи його на довічне ув'язнення; але бувають такі випадки, коли будь-який гуманіст і майже будь-який противник страти скаже, що ця людина не гідний жити. І ще раз підкреслю, справа не стільки в покаранні (покараннями злочинність не усунеш, ними її лише в певній мірі додержиш), скільки в усуненні джерел зла, у виправленні тієї жахливої обстановки, яка склалася суспільстві.

Список літератури

1. Музика А. А., Пуйко В. М. Смертна кара. Юридична енциклопедія. Т. 5. К., 2004. С. 533 – 534.
2. Головченко В. Смертна кара: морально-правові аспекти застосування. *Віче*. 2007. № 22.
3. Шишов О. Ф. Смертна кара в історії Радянської держави. Смертна кара. За і проти. М., 1989. С. 130.
4. Костюк С. Смертна кара. *Віче*. 2010. № 10. С. 52 – 53.

УДК 343.14

Горобченко К. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

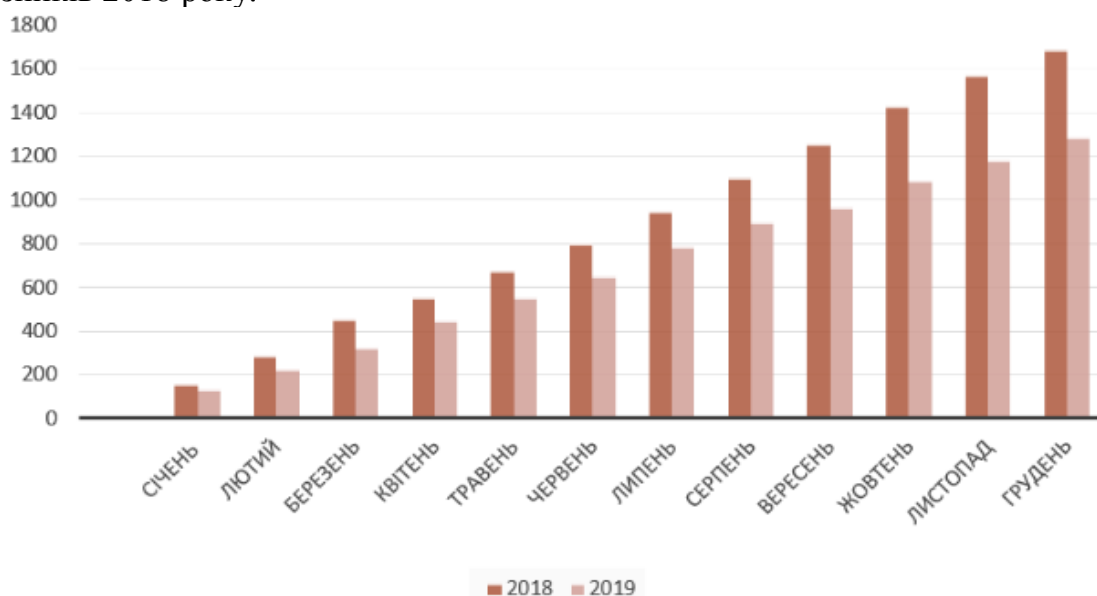
Омельчук Л. В.

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Університету державної фіскальної служби України

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД ДОКУМЕНТІВ СЕРЕД ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

В наш час перед державою постають виклики, які вимагають своєчасного і достатнього фінансового забезпечення. Державний бюджет є основним джерелом коштів для фінансування життєво важливих економічних, політичних, соціальних та інших заходів необхідних для забезпечення нормального функціонування країни. Незважаючи на альтернативні джерела надходження грошових коштів, основним джерелом наповнення державного бюджету є податки. З огляду на геополітичні процеси, статистичні данні аналіз бюджету України свідчать про значне його недовиконання за доходами, основою яких є податкові надходження.

Незважаючи на передбачені Податковим кодексом України [1] штрафні санкції за недоплату податків та несвоєчасне подання податкової звітності, кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що передбачається ст.212 Кримінального кодексу України [2], кількість злочинів у сфері оподаткування стрімко збільшується з кожним роком. Але з огляду на законодавчі зміни 2019 року, а саме декриміналізація фіктивного підприємства, зміни в питаннях фінансового моніторингу, а також зміни до ПК України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженосте у податковому законодавстві, кількість зареєстрованих кримінальних проваджень у 2019 році зменшилась на 25,6% відповідно до показників 2018 року.

Кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 212 ККУ

Джерело: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/statistics-of-criminal-proceedings-on-taxes-for-2019>

Основними причинами зменшення зареєстрованих кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері оподаткування стали декриміналізація ст.205 ПК України (Фіктивне підприємництво) та зміни до ст.112 КК України (збільшення суд податків, за несплату яких може наставати кримінальна відповідальність).

Предметом даних видів злочинів є податки, збори (обов'язкові платежі). Згідно зі ст. 6 ПК України [1], податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу. Склад злочинів у сфері оподаткування визначений ст. 212 Кримінального кодексу України [2], а саме ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Об'єктом злочинного посягання є податкові відносини, що виникають у процесі економічної діяльності.

Початок досудового розслідування злочинів у сфері оподаткування, згідно ст. 214 КПК України, розпочинається з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань [2]. На стадії досудового розслідування щодо злочинів у сфері оподаткування здійснюється кримінальне процесуальне доказування, в якому наявні з певними, іноді значними, особливостями всі його елементи.

Головною метою процесу доказування у кримінальному провадженні є отримання знань, максимально наближених до об'єктивної реальності, досягнення чого стає можливим, лише коли повно та достовірно будуть установлені всі обставини, що мають значення для розкриття вчиненого кримінального правопорушення, особа, яка його вчинила, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження. З огляду на те що кожне кримінальне правопорушення має свої особливості, існує певна сукупність обставин, з'ясувати які необхідно у кожному кримінальному провадженні, та без виявлення яких неможливо розкрити кримінальне правопорушення, встановити особу, яка його вчинила, й прийняти законне, обґрунтоване, вмотивоване рішення.

А також важливе значення для кримінального процесуального доказування мають предмет доказування та межі доказування. Певні особливості мають суб'єкти доказування в кримінальному процесі. Предмет і межі доказування співвідносяться між собою як мета і засіб її досягнення. При цьому особлива увага має бути приділена межам доказування, оскільки саме точне і обґрунтоване дослідження необхідного обсягу доказів є передумовою всебічного, повного і об'єктивного дослідження всіх обставин справи, а значить і правильного її вирішення.

Найбільш поширеним видом слідчого огляду при розслідуванні злочинів у сфері оподаткування є огляд документів. Оскільки одним з основних процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо вчинення злочинів у сфері оподаткування є документи, то відповідно і першочергові слідчі (розшукові) дії та заходи забезпечення кримінального провадження у їх досудовому розслідуванні мають бути спрямовані на якнайшвидший та найбільш повний збір всіх документів. Характерною особливістю злочинів у сфері оподаткування є те, що особи, які їх вчиняють, вимушені використовувати різного роду документи. Документів даному виді кримінальних проваджень можуть використовуватись і як процесуальні джерела доказів, і як речові докази. Під час розслідування злочинів, вчинених у сфері оподаткування, огляд документів бухгалтерського та податкового обліку є найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією. Без проведення огляду документи податкового та бухгалтерського облік не можуть мати статусу речових доказів у матеріалах кримінального провадження. Проведення слідчого огляду документів у справах про ухилення від сплати податків дозволяє визначити: 1) осіб, які брали участь у складанні документів і в безпосередньому здійсненні фінансово-господарських операцій; 2) зміст і характер виконаних фінансово-господарських

операцій; 3) перелік документів, за допомогою яких можлива перевірка фактичного змісту фінансово-господарської операції; 4) перелік документів, які підлягають вилученню; 5) суб'єктів підприємництва, у яких необхідно провести обшук; 6) необхідні експертні дослідження.

У ході слідчого огляду документів необхідно особливу увагу звертати на встановлення: 1) зовнішніх ознак (реквізитів), особливостей виготовлення документа; 2) ознак інтелектуальної і матеріальної підробки (з цього приводу існують спеціальні наукові дослідження); 3) ознак, що характеризують автора і виконавця документів [3, с. 197]. Одним із головних напрямів дослідження документальних даних є встановлення невідповідності первинних документів, документів бухгалтерського оформлення, податкової звітності. Такі невідповідності можуть мати прояв у: 1) суперечностях у змісті одного або декількох документів; 2) невідповідності декількох документів, які відображають виконання однієї фінансово-господарської операції. Враховуючи, що при вчиненні податкових злочинів зовнішні ознаки як правило відсутні, їх можна виявити лише за допомогою спеціальних методів дослідження – перевірки чи експертизи.

Досягнення результатів при розслідуванні податкових злочинів, можливе лише при проведенні своєчасного і в повному обсязі слідчого огляду та вилучення документів.

Отже, на сьогоднішній день злочини у сфері оподаткування є особливо поширеними, при цьому їх розслідування вимагає досить багато зусиль. Проаналізувавши розмаїття слідчих (розшукових) дій визначено ті, що під час доказування злочинів у сфері оподаткування статусу першочергових та обов'язкових, якнайшвидший та найбільш повний збір всіх документів, їх всебічне вивчення та дослідження.

Список літератури

1. Податковий кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 16.04.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 16.04.2020).
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон від 18.02.1992 № 2135-XII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення 05.05.2020).

УДК 343.9

Гриців О. М.

старший судовий експерт
сектору трасологічного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Донецького науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасна наука не знаходиться у статиці – щоденна еволюція, забезпечена регулярно та кропіткою працею вчених, призводить до ескалації доктринального потенціалу та, як наслідок, – допомагає створювати все нові і нові засоби боротьби зі злочинністю. Криміналістична наука, знаходячись у тісному взаємозв'язку із кримінальним процесом, дозволяє практичним співробітникам більш зосереджено та виважено підходити до питань розслідування та доказування суспільно небезпечних

діянь, що сприяє зниженню латентних злочинів та загальному покращенню кримінологічної картини в Україні.

Вчені вірно зазначають, що у наш час, наука криміналістика для того, що б не зайти в безплідне теоретизування, уникнути процесів «самомилування», що взагалі властиво сформованим наукам, – повинна «не ховатися» від свого призначення в зайвому нагромадженні теоретичних концепцій, що призведе до появи «фантомів» науки і зниження її соціальної ролі. Такі тенденції до саморозвитку криміналістики обумовлять її поступову заміну на більш зорієнтовані і багатофункціональні нові науки. Певним вектором у цьому напрямку є дедалі більш зростаюча роль теорії оперативно-розшукової діяльності, яка в забезпеченні протидії злочинності в Україні та в умовах нового КПК України лише зміцнює своє основне функціональне призначення. Прийняття нового КПК в Україні стало певним стимулом для зближення криміналістичної теорії та практики протидії злочинності [1, с. 99]. Однак, нажаль, не дивлячись на плідну працю вчених-криміналістів, низка проблемних питань, пов'язаних як безпосередньо із новим кримінальним процесуальним законодавством, так і з суміжними із ним галузями, залишаються не в повній мірі вирішеними. Одним із таких питань є особливості дослідження речових доказів. Відтак, якщо мова йде про судову експертизу, а точніше про її криміналістичні спеціальності, необхідно вказати, що наразі, не дивлячись на прагнення України стати членом Європейського Союзу та обумовленою цим потребою відповідати вимогам міжнародних нормативно-правових актів, більшість експертних підрозділів мають у своєму розпорядженні старі технічні засоби, котрі не здатні в повній мірі забезпечити реалізацію доказового процесу. Прикладом цієї тези може стати вдосконалення майстерності злочинців в частині виготовлення цінних паперів, документів тощо, котрі для свого дослідження вимагають актуальної техніки, здатної встановити факт підробки.

Саме тому, рішення таких задач можливо завдяки новим методичним підходам по різних видах судових експертиз. Одним із таких підходів при дослідженні речових доказів є комплексний підхід, який полягає у взаємодії наук, що пояснюється сучасними тенденціями розвитку науки в цілому. Завдяки такому підходу на поєднанні декількох наук відкриваються нові закономірності, нові можливості для реалізації наукових розробок. Крім того, комплексний підхід дозволяє створити більш повну і адекватну оцінку досліджуваного об'єкту, ніж розрізнені, окремо предметні методи – що є основним показником ефективності наукового дослідження. З практики відомо, що для вирішення задач більш продуктивно, використовується комплекс методів та технічних засобів, завдяки чому формуються нові області наукових знань, які відкривають закономірності більшої практичної значимості. Комплексність дослідження, як правило, здійснюється відносно одного і того ж об'єкта, при цьому досягається всебічність його вивчення [2]. Саме тому, наразі наша країна потребує у перегляді всіх існуючих методик та методичних рекомендацій та створенні нових підходів до дослідження та оцінки речових доказів. Ефективним, на нашу думку, буде також скорочення обсягу тексту висновку експерта в частині опису процесу вивчення об'єктів, що вирішить декілька проблем: по-перше, враховуючи той факт, що особа, яка вчинила злочин під час досудового розслідування має право ознайомлюватись із матеріалами кримінального провадження, а отже, – і вивчати зміст висновку, це може призвести до вдосконалення в майбутньому його злочинних навичок із урахуванням знань, отриманих із дослідження, що значно може ускладнити роботу судового експерта; по-друге, скорочення обсягу висновку дозволить прискорити процес виконання судових експертиз та збільшити навантаження на судового експерта, що надасть можливість якісно вплинути на процес розслідування злочину.

Ще одним цікавим моментом є те, що на сучасному етапі розвитку з'явилися можливості вирішення нових задач – ситуаційно реконструктивних і встановлення

факту контактної взаємодії. Остання дозволяє встановити не лише об'єкт, який залишив слід, а й сам момент контакту (слідоутворення), що має велике значення коли слідоутворення відбулося не безпосередньо під час контакту, а в результаті нашарування волокон одягу, крові, паливо-мастильних матеріалів тощо. Такі експертні задачі вирішуються, як правило, комплексною експертизою, яка виконується трасологами спільно з іншими фахівцями (балістами, автотехніками, судово-медичними експертами та ін.). Комплексне дослідження об'єктів розширює можливості експертизи у встановленні індивідуальної totoжності в тих слідчо-експертних випадках, коли через недостатність інформації це питання або не вирішується, або вирішується в формі встановлення подібності і групової totoжності (приналежності). Таким чином істотно зростає роль судової експертизи у встановленні зв'язку конкретних об'єктів з подією злочину [2]. Варто вказати, що протягом тривалого часу судова експертиза знаходиться, так би мовити, «за лаштунками» процесу розслідування. Експерти лише побічно допомагають слідству звернути увагу на окремі деталі злочину, більш якісно оглянути місце події, виявити та вилучити речові докази, котрі в наступному будуть більш предметно досліджені. Не випадково висновок експерта не вважається основним доказом та може не братись судом до уваги. Таке відношення пригнічує експертний потенціал та в майбутньому може мати наслідком занедбання експертології як повноцінної науки. Саме тому, поява можливості вирішення нових задач є цінною та своєчасною, підтверджуючою тенденцію науки до генези.

Таким чином, враховуючи вищевказане, зазначимо, що судова експертиза – самостійний напрямок наукових знань, котрий стабільно розвивається, прагнучи ефективно впливати на процес досудового розслідування. На сьогоднішній день наша країна, нажаль, не може похвалитися міцною матеріально-технічною базою, здатною в повній мірі вирішувати задачі, обумовлені зростанням рівня злочинності, однак, ми впевнені, що кропітка тандемна робота теоретиків та практиків дозволить вивести нашу країну на міжнародний рівень та покращити кримінологічну ситуацію.

Список літератури

1. Даньшин М. В. Про об'єкт і предмет криміналістики та її зв'язки з іншими юридичними науками. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. 2013. Вип. 20. С. 98 – 107.

2. Шадура О. В. Місце та роль трасології в системі судових експертиз: URL: <https://dsum.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zbirnyk-materialiv.pdf>.

УДК 343.81

Кравець Т. Є.

здобувач вищої освіти

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна впевнено крокує до Європейського союзу, для чого в країні активно проводяться численні реформи з метою адаптації до європейського та міжнародного законодавства на основі принципів демократії, гуманізму, рівності, верховенства права, поваги та захисту основних прав і свобод людини та ін. Серед них одне з нагальних питань – реформування системи покарання, оскільки в цій сфері в основному залишалися радянські установки [3, с. 201].

На сьогодні в країні йде процес впровадження служби пробації – відповідний закон Верховна Рада України прийняла, але не вистачає для його реалізації ще ряду

підзаконних актів. Від системи пробації чекають скорочення не тільки кількості ув'язнених, а й кількості повторних злочинів.

У всіх пенітенціарних системах жінки складають незначну частину ув'язнених. Оскільки переважну кількість ув'язнених становлять чоловіки, тюремна система розрахована саме на їх утримання. Тюрми будуються для чоловіків і часто вони практично не придатні для задоволення потреб ув'язнених та засуджених жінок. Попри невелику чисельність ув'язнених жінок, з їх утриманням пов'язана низка проблем, які змушена вирішувати тюремна адміністрація. В останні роки в Україні існує тенденція зростання кількості злочинів, серед яких значний відсоток цих вчинюється жінками.

Відповідно до статистичних даних, жінки традиційно відрізняються значно нижчою кримінальною активністю, порівняно з чоловіками. Питома вага жінок, які вчиняють злочини, у загальній структурі злочинності невисока, і протягом останніх років цей показник не перевищує рівень 10 – 12 % [2, с. 49].

Відповідно до ст. 138 – 139 Кримінально-виконавчого кодексу України серед всіх установ виконання покарань у виді позбавлення волі для жінок передбаченні такі види виправних колоній:

– мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами утримання, де відбувають покарання засуджені вперше до позбавлення волі за незначні злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості, а також особи, переведені з колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і колоній середнього рівня безпеки в порядку, передбаченому цим Кодексом;

– середнього рівня безпеки – жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк в порядку помилування або амністії [4, с. 279].

За даними Міністерства юстиції України станом на сьогодні налічується 14 жіночих виправних колоній. З них:

– 9 виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання для вперше засуджених до позбавлення волі жінок;

– 5 виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання для неодноразово засуджених до позбавлення волі жінок [1].

Серед жінок-злочинниць приблизно 5% становлять засуджені за вбивство і замах на вбивство, ще близько 6% – за заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, понад 3% – за грабежі та розбійні напади. Частка жінок серед убивць у різні роки коливається від 10 до 12%, не виявляючи помітної тенденції до зростання; тих, які завдали тяжких тілесних ушкоджень – від 5 до 7%; тих, які вчинили грабежі та розбійні напади – від 16 до 18% [2, с. 49].

Законодавством України передбачено, що жінки, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, у своїх правах та обов'язках прирівнюються до чоловіків. Однак жінки мають право на вагітність і народження дитини, що потребує до них особливого підходу, тому в КВК України передбачено цілий ряд пільг для засуджених вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років [4, с. 279].

При вивченні режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі, особливої уваги заслуговують вагітні жінки, а також жінки, які мають дітей віком до трьох років та відбувають покарання в установах виконання покарань середнього рівня безпеки. Відповідно до кримінально-виконавчого законодавства жінка, яка чекає дитину і відбуває покарання в місцях позбавлення волі, має цілий ряд пільг. По-перше, до цієї категорії жінок заборонено застосовувати фізичну силу та спеціальні засоби, зброю, за винятком випадків, коли ця категорія осіб здійснює озброєний напад, який загрожує життю та здоров'ю громадян. По-друге, жінкам, які мають дітей, і які перебувають

поруч із матір'ю, яка відбуває покарання в місцях позбавлення волі, дозволяються додаткові витрати грошових коштів на предмети першої необхідності за безлімітним рахунком за рахунок зароблених ними грошей, за рахунок пенсій та соціальних витрат, а також за рахунок грошей, які у них є на особистих рахунках або грошових переказах, які вони одержують від родичів та знайомих. По-третє, жінкам, які мають дітей, дозволено здійснювати виїзди за територію виправних установ для влаштування дитини у родичів чи дитячому будинку після звільнення на волю. Ця відпустка надається при невідбутому строку покарання не більше ніж за один рік до звільнення. При цьому адміністрація установи виконання покарань повинна домовитися з родичам або адміністрацією дитячого будинку та дати направлення для влаштування такої дитини. Додаткова короткострокова відпустка може надаватися також засудженим жінкам, які мають неповнолітню дитину-інваліда за межами установи виконання покарань. Таким жінкам може бути надано короткострокову відпустку один раз на рік для побачення з неповнолітньою дитиною-інвалідом. Вагітним жінкам і засудженим матерям, які годують немовлят, надається відпустка в допологовий та післяпологовий період і забезпечується безоплатне годування за підвищеними нормами. Для категорії жінок, які вперше вчинили злочини і не являють собою особливої небезпеки для суспільства, необхідно більше впроваджувати альтернативні види покарань, а в місцях позбавлення волі створювати нормальні умови для праці, освіти, підвищення кваліфікації, підвищення культурного, соціального та психологічного рівня [4, с. 282].

Отже, серед всіх кримінальних злочинів вагоме місце посідають злочини, вчинені жінками. Не зважаючи на те, що в Україні на час облаштовано 14 виправних колоній для засуджених жінок різних категорій, становище цих колоній потребує, на наш погляд, покращення. В місцях позбавлення волі для них потрібно створювати нормальні умови для життя людини, і в першу чергу, для дитини, яка опинилася в такій ситуації, коли її мати відбуває покарання у виді позбавлення волі. Дитина, яку жінка наважилася народити під час відбування покарання, на наш погляд, не повинні відчувати на собі обмеження, встановлені для матері, і виховуватися в таких же умовах, як і діти в дитячих установах на свободі.

Список літератури

1. Перелік найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України: затв. наказом Міністерства юстиції України від 10.05.2017 р. № 1519/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1519323-17> (дата звернення: 28.04.2020 р.).
2. Корнякова Т. В. Кримінологічний аналіз жіночої злочинності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 1. С. 49 – 51.
3. Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2 т. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкина та інш. Харків : Юрайт, 2017. Т. 1. 251 с.
4. Жук О. М. Режим в установах виконання покарань як основний засіб виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 279 – 282.

УДК 343.1

Лабик А. Р.

здобувач вищої освіти юридичного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАВДАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Як і будь-яка інша стадія кримінального процесу, перегляд судових рішень в апеляційному порядку має завдання, що визначають загальну мету існування цього

інституту, порядок його функціонування, а в подальшому – значення для забезпечення прав, свобод та інтересів учасників провадження.

На жаль, чинне законодавство не містить переліку завдань апеляції як факультативної стадії кримінального процесу, проте вони, хоч і непрямо, відображені в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність судів в цілому. Наприклад, варто звернутися до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», стаття 27 якого передбачає основні повноваження апеляційного суду [2]. Аналізуючи їх, можна дійти висновку про наявність таких завдань як здійснення правосуддя, що є спільним для більшості стадій процесу, узагальнення та формування єдиної судової практики, контроль за здійсненням правосуддя судами першої інстанції, забезпечення єдності в тлумаченні та застосуванні законодавства останніми. Не потрібно також забувати про статтю другу КПК України, яка визначає завдання кримінального провадження в цілому. Вони, безперечно, виконуються і на стадії апеляційного перегляду, оскільки остання є складовою частиною кримінального процесу. Зазначений перелік включає три основні завдання: 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, 2) охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1].

У своїй праці Н.Р. Бобечко відзначає публічно-приватний характер завдань апеляції в кримінальному судочинстві. На думку вченого, до виключно «публічних» можна віднести судовий контроль за діяльністю судів першої інстанції, запобігання набранню законної сили неправосудними рішеннями судів нижчої інстанції та слідчих суддів, виправлення вчинених та попередження нових порушень у їх діяльності. Можемо припустити, що в основу ознаки публічності автор покладає загальносуспільний інтерес. Справді, під час аналізу вищевказаних завдань очевидно, що їх виконання має значення не лише для конкретної особи чи групи осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні, а й для суспільства в цілому, адже сприяє підвищенню ефективності здійснення правосуддя судами при розгляді кримінальних справ. На думку вченого, приватно-правовий характер притаманний завданням захисту і поновлення прав та свобод особи [4, с. 46]. Ми повністю погоджуємось з таким визначенням, проте хотілося б додати, що публічно-правові завдання мають швидше змішаний характер, оскільки в першу чергу вони спрямовані на відновлення справедливості щодо конкретної особи у конкретному провадженні, а вже потім – на задоволення суспільного інтересу.

Саме ефективне виконання завдань апеляційного оскарження судових рішень зумовлює його значення у кримінальному процесі. Важливість цієї стадії важко переоцінити, оскільки в багатьох випадках рішення апеляційних судів дозволяють відновити порушені права та свободи, досягти балансу між публічними та приватними інтересами, забезпечити досягнення справедливості при розгляді кримінальних справ, стимулювати суди першої інстанції до винесення обґрунтованих рішень. Науковці стверджують, що значення апеляції проявляється у таких аспектах:

- 1) є додатковою гарантією справедливості рішень суду першої інстанції;
- 2) забезпечує захист від незаконного та необґрунтованого засудження;
- 3) гарантує набрання законної сили лише правосудними рішеннями суду першої інстанції;

4) є гарантією дотримання прав і свобод усіх учасників кримінального провадження;

5) забезпечує виправлення помилок, допущених судом першої інстанції;

6) виконує функцію контролю за судами нижчої інстанції та органами досудового розслідування;

7) гарантує можливість звернення до Європейського суду з прав людини за захистом порушеного права [3, с. 203; 5, с. 316; 6, с. 220].

Підсумовуючи викладене вище, відзначимо важливість завдань апеляційного провадження. Вони є логічним доповненням функцій, що покладаються на апеляційні суди, та забезпечують ефективне здійснення правосуддя останніми. Значення апеляційного перегляду полягає у здійсненні функції судового контролю за провадженням правосуддя судами нижчої інстанції, дотриманням прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, припиненні порушень, допущених судами першої інстанції, а також забезпеченні уникнення нових помилок, сприяють правильному тлумаченню положень законодавства та формуванню єдиної правозастосовчої практики при розгляді кримінальних справ.

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n6308>.

2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 20.06.2016. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n3>.

3. Актуальні питання кримінального процесу України: навч. посіб. / [Є. М. Блажівський, О. М. Толочко, С. С. Мірошніченко та ін.]. Київ, 2013. 304 с.

4. Бобченко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 498 с.

5. Кримінальний процес : підручник / [Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.]. Львів, 2019. 616 с.

6. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ, 2014. 432 с.

УДК 343.1

Левицька С. І.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ННІ «Права та міжнародно-правових відносин»
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕНОСТІ СТАТУСУ ТА ПРЕДМЕТУ ВІДАННЯ ДЕТЕКТИВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Упродовж останніх років кримінальне процесуальне законодавство України зазнало суттєвих змін у зв'язку з реформуванням судової системи та правоохоронних органів України. Поряд зі слідчими підрозділами Національної поліції України сучасна система органів досудового розслідування, що визначена ст. 38 КПК України, включає в себе низку новостворених суб'єктів. Так, відповідно до чинного законодавства, органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання та досудове слідство) є слідчі підрозділи органів Національної поліції; органів безпеки; органів, що контроль за додержанням податкового законодавства; органів ДБР; а також підрозділи детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [3].

Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України» в Україні запроваджена діяльність детективів щодо протидії корупційним злочинам. Можливо припустити, що позитивна практика Національного антикорупційного бюро України у перспективі може мати наслідком

запровадження інституту детективів у системі інших правоохоронних органів також. Наведене викликає необхідність розроблення положень теоретичного і практичного характеру, що розкривають зміст і правову сутність статусу детектива в кримінальному процесі України.

Реалізація ідей правової держави у сфері правосуддя сьогодні потребує чіткого розподілу влади, неухильного дотримання принципів об'єктивності, неупередженості, процесуальної самостійності й незалежності слідчого, а отже, повне вирішення проблеми відмежування слідчої функції від адміністративної влади, виведення слідчого з-під можливого впливу виконавчої та законодавчої влади, визнання функції розслідування самостійною функцією кримінального процесу, визначення місця слідчого в системі гілок влади та зміцнення його статусу. Створення ДБР може стати першим і важливим кроком у цьому напрямку [4, с. 115].

На думку М. С. Городецької, предмет відання слідчого – це сфера суспільних відносин, які пов'язані із вчиненням злочином та підлягають законному впливу під час здійснення слідчим притаманної йому кримінально-процесуальної функції з використанням встановлених законом повноважень [1, с. 89].

Особливістю кримінально-процесуального статусу детектива правоохоронного органу (наразі детектива НАБУ) є, з одного боку, поєднання повноважень слідчих і оперуповноважених, а з іншого – звуження їх слідчої компетенції досить обмеженими рамками підслідності та розширення їх юридичної компетенції наданням додаткових інформаційно-пошукових і адміністративних повноважень, наприклад, щодо моніторингу банківських операцій тощо.

При цьому предмет відання детектива в кримінальному судочинстві України є динамічним явищем, що постійно змінюється внаслідок криміналізації та декриміналізації окремих суспільно небезпечних діянь, розширення чи звуження кримінально-процесуальної компетенції внаслідок реорганізації старих чи створення нових органів, що уповноважені здійснювати не лише досудове розслідування у кримінальних провадженнях визначених законом, але й оперативно-розшукову діяльність.

Нововведенням у кримінальному судочинстві є наділення старших детективів та детективів, а також детективів внутрішнього контролю Національного бюро повноваженнями здійснювати, окрім досудового розслідування, ще й повноваженнями здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

Так, у ч. 4 ст. 216 КПК України визначено, що детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354, 364, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України, якщо вони вчинені вищими посадовими особами держави, державним службовцем, посада якого віднесена до першої та другої категорій посад, або за наявності інших умов підслідності. Водночас закон фактично закріплює норму (ст. 41 КПК України), відповідно до якої детектив може проводити слідчі дії за дорученням детектива [3].

При цьому слід окремо звернути увагу, що у кримінальному провадженні допустимими вважаються лише ті фактичні дані, які отримані в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним законом. Тобто надані окремими законодавчими актами додаткові повноваження детективам-слідчим НАБУ, ДБР чи створюваних (наявні законопроекти) агентств фінансових розслідувань можуть стати в кримінальному процесі юридичними фікціями, адже вони не закріплені нормами КПК України в якості допустимих засобів збирання доказів.

З аналізу норм законодавства очевидно, що згідно з наявною компетенцією детективів НАБУ до неї віднесені попередження та припинення вчинення протиправних діянь, які здійснюються у рамках оперативно-розшукової діяльності, а

розслідування та розкриття протиправних діянь проводяться шляхом здійснення досудового розслідування в кримінальних провадженнях. Така форма поєднання повноважень дала можливість в одних руках зосередити відомості, які здобувалися детективом під час реалізації функцій оперуповноваженого, та продовжувати пізнавальний процес, націлений на документування протиправної діяльності, але вже шляхом проведення слідчих дій.

Проблемною для процесуального інституту детектива є саме залежність від великої кількості процесуальних формальностей та ускладненої процесуальної форми кримінального процесу в Україні, в якому однією з засад є дотримання розумних строків. Так, детективу на різних стадіях своєї пізнавальної діяльності як в рамках, так і поза рамками досудового доводиться здійснювати як конфіденційну діяльність, так і публічно виступати у статусі слідчого, здійснюючи гласні слідчі дії. На практиці це негативно впливає на дотримання розумних строків кримінального провадження.

Означено проблема може вирішуватися кількома шляхами: 1) формування галузевого розподілу та запровадження групового принципу, диференціація оперативних розшукових заходів та досудового розслідування детективами. 2) запровадження нової процесуальної категорії помічника детектива, на якого можна було б покласти завдання стосовно виконання доручень детектива, пов'язаних з юридичним та технічним супроводом його повсякденної діяльності [2, с. 312].

Отже, реалізація ідеї верховенства права у сфері кримінального процесу потребує усунення невикористаної конкуренції і дублювання правових норм щодо визначення повноважень слідчого, детектива, статусу інших суб'єктів доказування, юридичної визначеності статусу та процесуальної форми діяльності детективів.

Список літератури

1. Городецька М. С. Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: моногр. МВС України. ДД УВС. Дніпропетровськ : Ліра, 2010. 232 с.
2. Калиновський О. В. Предмет відання слідчого в кримінальному судочинстві України. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 310 – 313. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2016_4_72.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Тертишник В. М. Деякі питання створення Національного бюро розслідувань та удосконалення статусу слідчого. *Юридичний журнал*. 2005. № 10. С. 114 – 117.

УДК 343.3/7

Мамчур М. І.

здобувач вищої освіти юридичного факультету,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Скок О. С.

канд. юрид. наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Особа злочинця є одним з головних елементів, який підлягає аналізу та характеристиці під час досудового розслідування, та від якого, в подальшому, залежить застосування інституту покарання до осіб, які вчинили злочин.

В статті 304 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Слід зазначити,

що така злочинна діяльність має доволі високий рівень серед зареєстрованих кримінальних правопорушень.

Так, за статистичними даними Генеральної прокуратури України за 2019 рік щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результатів їх досудового розслідування за ст. 304 КК України було зареєстровано 151 кримінальне правопорушення (по 143 – особам вручено повідомлення про підозру). З яких втягнення у злочинну діяльність – 132, у пияцтво – 6, у зайняття жебрацтвом – 13 [1].

У 2018 році за ст. 304 КК України було зареєстровано 234 кримінальних правопорушень (по 225 – особам вручено повідомлення про підозру). З яких втягнення у злочинну діяльність – 223, у пияцтво – 3, у зайняття жебрацтвом – 8 [2].

У 2017 році за ст. 304 КК України було зареєстровано 280 кримінальних правопорушень (по 269 – особам вручено повідомлення про підозру). З яких втягнення у злочинну діяльність – 273, у пияцтво – 2, у зайняття жебрацтвом – 5 [3].

Пленум Верховного суду у Постанові «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» № 2 від 27.02.2004 року зазначає, що «... під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії...» [4].

Під час втягнення неповнолітньої особи у злочинну діяльність велику роль відіграють відносини обвинуваченого з потерпілою особою. З цього приводу, Однолько І. визначає, що потерпілий та обвинувачений можуть перебувати у наступних відносинах: знайомі (становить 20 % від усіх вироків); близькі (15 % від усіх вироків); не вказано взаємозв'язку (65 % всіх вироків) [5, с. 152].

Тож, можна зазначити, що під час проведення досудового розслідування даного злочину, варто визначити та проаналізувати у якому зв'язку перебували потерпіла та обвинувачена особи, чи мала винна особа тиск на неповнолітнього, або чи була певним авторитетом в очах неповнолітнього.

Варто звернути також увагу на елементи складу досліджуваного злочину, які безпосередньо впливають на його кваліфікацію. Так, суб'єктом злочину є осудна особа, що досягла 18-річного віку. Враховуючи судову практику, слід зазначити, що обвинуваченими по ст. 304 КК України, найчастіше є особи чоловічої статі віком від 23 до 30 років. Об'єктом даного злочину є встановлені моральні засади суспільства, які спрямовані на виховання підростаючого покоління [6, с. 292]. Суб'єктивна сторона вбачається в умисній формі вини у вигляді прямого умислу. Щодо об'єктивної сторони даного злочину, варто зазначити, що вона може бути виражена в наступних формах: втягнення особи у злочинну діяльність; втягнення особи у пияцтво; втягнення особи у заняття жебрацтвом; втягнення особи у заняття азартними іграми.

ППВСУ № 2 від 27.02.2004 року визначає, що «Під втягненням у пияцтво слід розуміти умисне схиляння неповнолітнього у будь-який спосіб до систематичного вживання спиртних напоїв, збудження у нього такого бажання (спільне вживання спиртних напоїв, умовляння їх вжити, пригощання ними, дарування, розрахунок ними за виконану неповнолітнім роботу тощо). Втягнення у заняття жебрацтвом – це умисне схиляння неповнолітнього у будь-який спосіб до систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб як самостійно неповнолітнім, так і спільно з дорослими особами. Під втягненням у заняття азартними іграми розуміється умисне схиляння неповнолітнього у будь-

який спосіб до систематичної гри на гроші чи інші матеріальні цінності, при якій виграш залежить від випадковості (у карти, рулетку, «наперсток» та ін.). Вживання спиртних напоїв, заняття жебрацтвом або азартними іграми визнаються систематичними, якщо вчинюються не менше трьох разів протягом нетривалого часу» [4].

Трапляються непоодинокі випадки втягнення неповнолітніх у вчинення злочинів не лише для того, щоб неповнолітній відчув певну самостійність, а із застосуванням відносно нього погроз або шантажу. Особа потерпілого, в даному випадку, відіграє надзвичайно важливу роль, адже його психічний та емоційний стан можуть стати підставою втягнення його у злочинну діяльність.

Отже, слід зазначити, що втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність є доволі актуальною проблемою сьогодення. Статистичні дані наочно показують, що за останній рік, кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень значно знизилась, але не дивлячись на це, її рівень залишається доволі високим.

Список літератури

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820 (дата звернення 15.05.2020).
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820 (дата звернення 15.05.2020).
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2017 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820 (дата звернення 15.05.2020).
4. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27.02.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04> (дата звернення 20.05.2020).
5. Однолюк І. Запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 146 – 154.
6. Муринець Н. Я. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність – передумови девіантної поведінки дітей. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 824. С. 290 – 297.

УДК 347.9

Савчук М. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Навчально-науковий інститут права
Університет державної фіскальної служби України,

Омельчук Л. В.

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Університет державної фіскальної служби України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ АДВОКАТА В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Адвокатура є однією з ключових правозахисних інституцій, що відіграє одну із провідних ролей, що покликаний забезпечити конституційні права громадян на кваліфіковану юридичну допомогу. Ратифікація угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчила вибір Україною європейської системи цінностей та стандартів захисту прав людини, яка пов'язана, насамперед, із наданням правової допомоги, яка повинна сприяти забезпеченню безпеки особи в суспільстві та виконувати роль інструменту захисту прав та інтересів. Тому, важливу роль відіграють ті, хто може надавати правову допомогу та в яких межах.

Національні правові системи країн-членів ЄС передбачають надання правової допомоги адвокатами, тобто, особами, що мають юридичну освіту, юридичний стаж,

здали відповідний екзамен та отримали право надання правової допомоги. Усі ці вимоги встановлюються положеннями внутрішнього права окремих країн членів ЄС і, відповідно, мають певні відмінності між собою, зокрема різняться назвами цієї професії: «Рехтсанвальт» в Німеччині, «Авокат» у Франції, «Авvocato» в Італії, Адвокат в Україні. В деяких державах функції адвоката виконують представники двох професій. Наприклад, в Великій Британії – Беррістер та Солісітор, в Польщі – Адвокат та Правовий Радник [1, с. 169].

У Польщі правову допомогу надають дві юридичні професії: адвокат та правовий радник. Окрім цих представників, юридичну допомогу у дещо обмеженому обсязі можуть надавати особи з вищою юридичною освітою (суб'єкти господарської діяльності), а також закордонні юристи. Професії адвоката і правового радника були закріплені на основі законів «Про адвокатуру» від 26 травня 1982 року, а також закон «Про правових радників» від 6 липня 1982 року. Основною різницею між ними є обсяг правової допомоги, що надається адвокатами та правовими радниками. Адвокат може надавати усі види правової допомоги, а правовий радник був від самого початку утворення цієї професії обмежений, хоча поступово відбувалося його розширення. На сьогоднішній день правовий радник не може виступати в якості захисника у кримінальній справі [2, с. 244]. Надання правової допомоги іноземними юристами на території Польщі врегульовано в однойменному законі «Про надання правової допомоги іноземними юристами на території Республіки Польща» від 05 липня 2002 року.

У Чеській Республіці права та обов'язки адвокатів закріплені в Законі «Про адвокацію». Стаття 16 містить обов'язок адвоката захищати права й законні інтереси клієнта, домагатися їх виконання та керуватися інструкціями клієнта. Ці інструкції не є для нього обов'язковими, якщо знаходяться в суперечності з правовою або становою нормою. Він зобов'язаний адекватним чином поінформувати про це клієнта. У роботі адвокат зобов'язаний діяти чесно й сумлінно; зобов'язаний повністю використовувати всі законні засоби та в їхніх межах застосувати в інтересах клієнта все, що згідно зі своїм переконанням вважає корисним. Закон закріплює заборону завдавати шкоди гідності адвокатської спільноти. Із цією метою він насамперед зобов'язаний дотримуватися Правил професійної етики і Правил конкуренції (Етичного кодексу) [3, с. 10]. Також, адвокат зобов'язаний використовувати становий одяг (мантію й конфедератку).

Адвокатура Естонії є публічно-правовою юридичною особою, професійним об'єднанням адвокатів, метою якої є надання юридичних послуг у приватних і публічних інтересах, а також захист професійних прав адвокатів. Аналіз Кримінального процесуального кодексу Естонії показує, що законодавець приділив достатньо уваги правовій регламентації професійних прав адвоката-захисника. Так, відповідно до КПК адвокат-захисник має такі права: одержувати документи від юридичних і фізичних осіб, що необхідні для надання правової допомоги, представляти запити, скарги, подавати докази, заявляти відвід експерту, тощо. Правовий статус адвоката визначено законом «Про адвокатуру» від 21 березня 2001 року. Згідно з яким, адвокатом може бути дієздатна фізична особа, що має юридичну освіту, володіє державною мовою, постійно проживає в країні і є громадянином Естонії або громадянином іншої країни, що є членом ЄС і має високоморальні якості [4]. Особі, яка досягла пенсійного віку і виключена з адвокатури присвоюють звання «емеріт-адвокат», що в перекладі з латинської означає «старий», «заслужений».

Організація діяльності адвокатури у Литовській Республіці регулюється Законом «Про адвокатуру», прийнятим Верховною Радою Литовської Республіки 18 березня 2004 року. Найвищим органом адвокатського самоврядування є загальні збори

адвокатів. Діяльність адвокатів здійснюється шляхом обов'язкового членства у Литовської асоціації адвокатів, яка складається з наступних органів: загальні збори адвокатів, рада адвокатів Литви, Суд честі адвокатів, ревізійна комісія. Рада адвокатів Литви є керівним органом та обирається терміном на три роки. Стаж адвокатської діяльності членів вказаного органу повинен становити не менше восьми років [5, с. 14].

Основним джерелом інституту адвокатури в Україні поряд з такими нормативно-правовими актами, як Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний та Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Правила адвокатської етики, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року, який визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Таким чином, інститут адвокатури є частиною державного механізму здійснення правосуддя, життєво необхідним для ефективного функціонування судової влади та одним із способів обмеження державою своєї влади за допомогою створення і функціонування незалежного правозахисного інституту, що власною діяльністю сприяє виконанню конституційної функції держави – реалізації та захисту прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності, визначеної у ст.3 Конституції України.

Список літератури

1. Косило А. Pomoc prawna w demokratycznym państwie prawnym: regulacje unijne, polskie oraz ukraińskie [w:] Ius et amicitia. Materiały Pierwszego Polsko-Ukraińskiego Forum Prawniczego, Tarnobrzeg 2016, s. 169 – 190.
2. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. С. 243 – 250.
3. Вільчик Т. Б. Конституційно-правовий статус адвокатури України. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2 (8). С. 1 – 13.
4. Закон об адвокатуре Естонии. URL: https://www.advokatuur.ee/uploads/files/Advokatuuriseadus_vene.pdf (дата звернення 25.05.2020).
5. Корженівський Я. В. Адвокати як суб'єкти первинного фінансового моніторингу. *Адвокат*. 2010. № 11. С. 14 – 18.

УДК 343. 131

Сингаївська М. В.

аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Університет державної фіскальної служби України

СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ ЗАСАДИ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Наукове дослідження засади розумності строків у кримінальному провадженні є однією з найбільш суттєвих проблем сучасного правозастосування. Саме зазначена вище засада утворює фундамент кримінального процесуального права та регулює суспільні відносини у цій сфері.

Розкриття поняття засади розумності строків, порядку їх обчислення та додержання є одним із аспектів дотримання таких завдань кримінального провадження, як забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування і судового розгляду.

Для визначення сутності та поняття засади розумності строків у кримінальному провадженні, в першу чергу, необхідно звернутися до етимології і проаналізувати її складові терміни «розумний» і «строк», розглянути зазначену засаду з точки зору теорії права, а також виявити її внутрішні та зовнішні характеристики.

Відповідно до Великого енциклопедичного юридичного словника, «розумність» – це здатність людини логічно і творчо мислити, узагальнювати результати пізнання, чесно виконувати свої обов'язки, використовувати свої права у відповідності з їх призначенням. Суб'єкти правовідносин співвідносять цілі, засоби і наслідки своїх дій з прийнятими цінностями даного суспільства і правовими нормами. Залежно від цього визначається спрямованість їх поведінки» [1].

У словнику С. І. Ожегова поняття «розумний» визначається як логічний, заснований на розумі, доцільний [2]. Очевидно, що зазначене поняття використовується суб'єктом правовідносин для вибору цілей і засобів, а також оцінки своїх дій. Таким чином, «розумний» в правовому сенсі є оціночним поняттям, що належить до діяльності суб'єкта правовідносин.

При цьому в науці існує думка, що таке оціночне поняття, як «розумність», може і повинно бути використано не тільки при оцінці діяльності правозастосовця, але й при створенні ефективних правових норм.

Наступним поняттям, яке необхідно розглянути, визначаючи сутність засади розумності строків у кримінальному провадженні, є «строк». Процесуальним строком називається встановлений законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжок часу, у межах якого учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії [3].

Із цього визначення видно, що поняття «строк», на відміну від поняття «розумність», у кримінальному процесі є імперативним, а не оціночними, оскільки норми, що регламентують порядок продовження строків кримінального провадження, досить чітко закріплені у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України).

Таким чином, визначені поняття містять у собі два протилежних за своїм значенням терміни – оціночний («розумність») та імперативний («строк»).

Як зазначено вище, поняття «розумність» використовується як при оцінці діяльності правозастосовця, так і в законотворчій діяльності. Тому, коли мова йде про засаду розумності строків у кримінальному провадженні, слід мати на увазі як оцінку діяльності правозастосовця щодо дотримання вже існуючого строку кримінального провадження, так і діяльність законодавця, спрямовану на закріплення в КПК України норм про строки кримінального провадження, а також інших норм, що відповідають зазначеним оціночним вимогам. З огляду на викладене, «розумність строків у кримінальному провадженні» є, безумовно, оціночним поняттям.

Висновок про необхідність поширення засади розумності строків у кримінальному провадженні на діяльність не тільки правозастосовця, але й законодавця можна зробити, виходячи з положень теорії права. Так, засади права служать обґрунтуванню рішень законодавця і правозастосовця, а іноді є безпосереднім джерелом права.

Відмінність засади розумності строків у кримінальному провадженні від інших принципів кримінального процесу полягає лише в його оціночному характері, оскільки розглядувана засада використовується для оцінки дій правозастосовця у кримінальному провадженні, а також законодавця – при створенні норм, що регулюють процесуальні строки та забезпечує належне функціонування механізму реалізації зазначеного принципу. Тут мається на увазі підготовка і прийняття таких кримінальних процесуальних норм, дія яких дозволила б правозастосовцю дотримуватися засади розумності строків у кримінальному провадженні і сприяло б повній інтеграції розглянутій засаді в кримінальне процесуальне законодавство.

З урахуванням зазначеного вище можемо констатувати, що засада розумності строків у кримінальному провадженні – це вимога, обов’язкова для виконання як законодавцем при створенні норм, що регулюють кримінальні процесуальні строки, та інших норм, що дозволяють правозастосовцю в повній мірі ефективно вирішувати поставлені перед ним завдання щодо дотримання права громадян на доступ до правосуддя упродовж розумного строку, так і правозастосовцем, а також іншими учасниками кримінального провадження в ході досудового та судового розгляду у встановлений законодавцем період.

Ми вважаємо, що «розумний строк» – це період часу, необхідний і достатній для розкриття злочину, ефективного розслідування, розгляду кримінального провадження і, нарешті, – вирішення кримінально-правового конфлікту.

При цьому діяльності законодавця зі створення норм, що дозволяють належним чином реалізовувати зазначену засаду, приділяється незначна увага і засада розумності строків у кримінальному провадженні розглядається лише як обов’язок правозастосовця, але не обов’язок учасників кримінального процесу.

Таким чином, відсутність єдиного розуміння сутності і поняття засади розумності строків у кримінальному провадженні призвело до її застосування виключно для оцінки дій правозастосовця, наслідком чого стала мінімальна діяльність законодавця зі створення норм, покликаних забезпечити реалізацію зазначеної вище засади.

Список літератури

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / Азаров Д. С., Акуленко В. І., Александров Ю. В. та ін.; за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-е вид., переробл. і допов. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2012. 1017 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php?doc_id=1518190.

2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. М. 1981. URL: <https://cutt.ly/eyLhPH7>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print>.

УДК 343.2

Яцен Н. Г.

курсант військово-юридичного інституту 5 курсу 1 групи,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Червякова О. В.

канд. юрид. наук, старший викладач кафедри військового права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Збройна агресія Російської федерації в Криму та окремих районах Донецької і Луганської області стали точкою відліку кризису російсько-українських відносин, що продемонструвало усьому світу безпрецедентні дії держави агресора з часів Другої Світової війни.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними реаліями збройного конфлікту, протягом часу ескалації котрого рівень воєнної злочинності лише зростає.

Мета дослідження полягає у загальній оцінці поточного стану ситуації в Україні щодо вчинення воєнних злочинів та на цій основі – визначенні перспектив притягнення винних у їх вчинення до кримінальної відповідальності.

Склади воєнних злочинів містяться у переліку ст. 8-2 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (далі – РС МКС) [1]. У кримінальному законодавстві України дане питання врегульовано недосконало.

По-перше, характеристику сучасного стану правового регулювання кримінальної відповідальності за воєнні злочини розпочинаємо з аналізу ст. 438 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2], якою передбачений універсальний склад воєнного злочину, а саме «Порушення законів та звичаїв ведення війни». Одразу зауважимо, що обвинувальних вироків українських судів за цією статтю істотно мало. І справа не тільки у регулюванні, але і у відсутності досвіду розслідування вказаної категорії злочинів в Україні, їх постійно зростаючій кількості та збільшенні різноманітності щодо видів, відсутності міжнародного співробітництва з Російською федерацією під час кримінального провадження тощо.

Щодо проблем правового регулювання, то, навіть після стількох років збройного протистояння, КК України не містить статті чи статей, які б містили повний чіткий перелік складів воєнних злочинів, за які б була встановлена кримінальна відповідальність відповідно міжнародним стандартам в аспекті покарання.

Недосконалість та очевидна застарілість цієї частини закону про кримінальну відповідальність вказують на доцільність змін статті, зокрема тих, що стосуються диспозиції. Наприклад, було б доцільним імплементувати той каталог воєнних злочинів, який міститься у ст. 8 РС МКС, та тим самим замінити «узагальнююче» формулювання з посиланням на невичерпний перелік порушень норм міжнародного гуманітарного права. Форми імплементатії можуть бути різними: починаючи від розширеного переліку у самій оновленій диспозиції ст.438 КК України – закінчуючи введенням окремих нових складів в межах ХХ розділу КК України.

Крім вищезазначеного, хотілось би зауважити про інші недоліки ст. 438 КК України: окрім проблем відсутності чіткого переліку складів злочинів, проблемним питанням є недостатній перелік порушень міжнародного гуманітарного права (далі – МГП), що визначені злочинами згідно диспозиції ст. 438 КК України (щодо порушень методів ведення війни, то у статті зазначені лише порушення, передбачені міжнародними договорами, ратифікованими Україною, а порушення, визнані звичаєвими нормами міжнародного права, залишаються поза увагою). У разі практичного застосування вказаної статті описаний недолік може призвести до порушення принципів законності і винуватості навіть у разі паралельного розгляду статті 438 КК України і положень Керівництва по застосуванню норм МГП в Збройних силах України, коли поза увагою чи без належної деталізації залишиться чимало серйозних порушень МГП [3, с. 72 – 73].

В цьому контексті зауважимо, що групою правників та експертів запропонований пакет законодавчих змін, які повинні вивести ситуацію із запобіганням воєнним злочинам на якісно новий рівень. Зокрема, законопроект № 9438 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» було зареєстровано в парламенті ще 20 грудня 2018 року. Нововведення законопроекту спрямовані на вдосконалення ХХ розділу КК України з метою вдосконалення правового регулювання відповідальності за вчинення воєнних злочинів, впровадження відповідної до міжнародних вимог і стандартів суворой відповідальності за міжнародні злочини (наприклад, пропонується підвищити максимальну межу санкції ст.437 як позбавлення волі з 15 років до довічного позбавлення волі). Так званий «пакет про воєнні злочини» є значним кроком України в аспекті гармонізації національного законодавства з міжнародним.

По-друге, стан діяльності з притягнення до відповідальності у більшості формує показники діяльності правоохоронних органів країни у тому чи іншому напрямку

виконання поставлених перед ними завдань. У випадку з воєнною злочинністю в Україні ми не можемо казати категорично про відсутність прогресу у напрямку реформування та оптимізації діяльності правоохоронних органів з врахуванням викликів часу. Починаючи з 2014 року, інтеграція європейського досвіду значним чином вплинула на формування оновленої структури органів прокуратури, національної безпеки, поліції, які на рівні центральних апаратів мають окремі підрозділи, діяльність котрих спрямована на протидію міжнародній злочинності, яка в свою чергу охоплює і воєнну.

Водночас, маючи окремий департамент на рівні Офісу прокурора України, який здійснює нагляд у кримінальних провадженнях по злочинам, вчинених в умовах збройного конфлікту [3], ми досі не маємо окремого підрозділу у органах досудового розслідування, який би міг забезпечувати ефективне розслідування по цій категорії злочинів. На сьогоднішній день, відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України [4] досудове розслідування по вищезазначених статтях здійснюють слідчі органів безпеки. Проте, враховуючи 1) обсяг цих правопорушень та 2) надзвичайно специфічні і складні умови проведення розслідування, 3) обставини, при яких здійснюються дані категорії злочинів, 4) перспективи подальшої співпраці з інституціями міжнародного кримінального судочинства з питання передачі матеріалів слідства, – було б оптимальним розглянути питання створення окремого підрозділу у складі органу досудового розслідування з виключною компетенцією та підслідністю у цьому напрямку.

Наприклад, наразі у складі Державного бюро розслідувань ми маємо слідчий відділ, який є відповідальним за розслідування злочинів проти порядку проходження та несення військової служби. Проте, у складі органів безпеки ми не маємо окремого структурного підрозділу у департаменті слідства, який би здійснював розслідування воєнних злочинів.

У висновку хотілось би зазначити, що згідно звіту Прокуратури Міжнародного кримінального суду від 07.12.2017 року [5], події що відбулись у подальшому на території східної частини України до 30 квітня 2014 року досягли масштабів збройного конфлікту, а з 14 липня 2014 року (в момент втручання у конфлікт регулярних підрозділів ЗС РФ) – є міжнародним збройним конфліктом, наслідки якого є загрозою не тільки вітчизняному державному устрою, а усій системі світової безпеки. У цей важкий для нашої країни час ми повинні невідкладно реагувати на виклики сьогодення, що у сфері правового регулювання та притягнення до відповідальності за воєнні злочини повинно мати вигляд невідкладних змін до КК України, ратифікації РС МКС з метою ефективного розслідування цієї категорії злочинів та покарання винних у їх вчиненні.

Список літератури

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П-С. 736 с.
2. Кримінальний закон. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К-М. 208 с.
3. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні в Україні. URL: <https://www.pgaction.org/pdf/activity/GRC-Domestic-Implementation-IHL-Report-UKR.pdf> (дата звернення 18.05.2020).
4. Структура офісу Генерального прокурора. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/structure_pu.html (дата звернення: 18.05.2020).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К.: Видавництво «Юстиніан», 2019. 1224 с.
6. Звіт Прокурора Міжнародного кримінального суду від 07.12.2017. URL: https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE-UKRAINE_RUS.pdf (дата звернення: 18.05.2020).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ І ПРАВА**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
частина 1
(1 червня 2020 р.)**

Українською мовою

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 29.05.2020 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 5,3

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 9596

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364 від 07.01.2007 р.

36000, м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

